תנ״ך · אחרונים · מלבי״ם · כתובים

מלבי"ם על אסתר

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלבי"ם על אסתר

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלבים-על-אסתר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק א 6
פסוק ב 8
פסוק ג 8
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ו 10
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 11
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 13
פסוק יד 14
פסוק טו 14
פסוק טז 15
פסוק יז 15
פסוק יח 16
פסוק יט 16
פסוק כ 17
פסוק כא 18
פסוק כב 18
פרק ב 19
פסוק א 19
פסוק ב 19
פסוק ג 20
פסוק ד 20
פסוק ה 20
פסוק ו 21
פסוק ז 21
פסוק ח 21
פסוק ט 22
פסוק י 22
פסוק יא 23
פסוק יב 23
פסוק יג 23
פסוק יד 24
פסוק טו 24
פסוק טז 24
פסוק יז 24
פסוק יח 24
פסוק יט 25
פסוק כ 25
פסוק כא 25
פסוק כב 26
פסוק כג 26
פרק ג 27
פסוק א 27
פסוק ב 27
פסוק ד 28
פסוק ה 29
פסוק ו 29
פסוק ז 29
פסוק ח 30
פסוק ט 31
פסוק י 32
פסוק יא 32
פסוק יב 32
פסוק יג 33
פסוק יד 33
פסוק טו 33

פרק ד 34
פסוק א 34
פסוק ב 34
פסוק ג 35
פסוק ד 35
פסוק ה 35
פסוק ו 35
פסוק ז 36
פסוק ח 36
פסוק י 36
פסוק יא 36
פסוק יב 37
פסוק יג 37
פסוק יד 38
פסוק טז 39
פסוק יז 39
פרק ה 39
פסוק א 39
פסוק ב 40
פסוק ג 40
פסוק ד 40
פסוק ה 41
פסוק ו 41
פסוק ז 41
פסוק ח 42
פסוק ט 42
פסוק י 42
פסוק יא 43
פסוק יב 43
פסוק יג 43
פסוק יד 44
פרק ו 44
פסוק א 44
פסוק ב 45
פסוק ג 45
פסוק ד 45
פסוק ו 45
פסוק ז 46
פסוק ח 46
פסוק ט 46
פסוק י 46
פסוק יב 47
פסוק יג 47
פסוק יד 48
פרק ז 48
פסוק ב 48
פסוק ג 48
פסוק ד 49
פסוק ה 49
פסוק ו 50
פסוק ז 50
פסוק ח 50
פסוק ט 50
פרק ח 51
פסוק א 51
פסוק ב 51
פסוק ג 52
פסוק ד 53
פסוק ה 53
פסוק ו 53
פסוק ז 54
פסוק ט 55
פסוק י 56
פסוק יא 56

פסוק יב 56
פסוק יג 57
פסוק יד 57
פסוק טו 57
פסוק טז 57
פסוק יז 57
פרק ט 57
פסוק א 57
פסוק ב 58
פסוק ג 58
פסוק ד 59
פסוק ה 59
פסוק יא 59
פסוק יב 59
פסוק יג 60
פסוק טז 60
פסוק יט 61
פסוק כ 61
פסוק כא 62
פסוק כב 63
פסוק כג 63
פסוק כד 63
פסוק כה 64
פסוק כו 64
פסוק כז 64
פסוק כח 64
פסוק כט 65
פסוק ל 65
פסוק לא 65
פסוק לב 66
פרק י 66
פסוק א 66
פסוק ב 66
פסוק ג 66

פרק א

פסוק א

השאלות:

כ"מ שאמר ויהי בימי בא לספר ענין זולתי בלתי נודע שהיה בימי איש הנודע ומפורסם, כמו ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב וכדומה ולא שיספר מה שקרה לאותו האיש בעצמו, ואיך אמר פה בימי אחשורוש היה הוא אחשורוש: מ"ש הוא אחשורוש מיותר כי לא נודע את מי רוצה לשלול: גם בכל המגלה קראו בתואר המלך אחשורוש זולת פה לבד קראו אחשורוש סתם שמבואר שמדבר מעת שלא מלך עדיין: מ"ש המולך משמע שמדבר על הוית ממשלתו והיל"ל אשר מלך:

לבאר הפרשה הזאת צריך אני להקדים הקדמה אחת, הנה המלכת המלך בימים הקדמונים בממשלות המצריים הכשדיים והפרסיים והמדיים היתה על אחת משתי דרכים:

א. המולך ע"י בחירת העם שהסכימו על איש אחד להמליכו עליהם:

ב. המולך ביד חזקה שכבש מדינה ומלך עליהם בעל כרחם כמ"ש על נמרוד, ומזה עמדו אז שני מיני ממלכות:

א. ממלכה מוגבלת, והוא שמשרת המלך על העם היתה לה גבול ידוע, וזה היה לרוב במלך שנתמנה ע"י בחירת העם, שאז בעת בחירתם אותו שמו חוק למשפט המלך אשר מלך עליהם עד כמה תתפשט כחו וממשלתו, וע"פ הרוב מלך כזה נשבע בעת מלכותו לשמור הנמוסים והדתות אשר במדינה:

ב. ממלכה בלתי מוגבלת, והוא שהמלך היה לו רשות לעשות כחפצו ואך לפעמים שאל בעצת שרי העצה, וגם היה יכול לשנות דתות וחקי המדינה ולחקוק חקים אחרים תחתיהם, באופן שהוא היה המלך והמחוקק בעצמו והנה בין שני מיני הממלכות האלה, חמשה הבדלים:

א. המולך ממלכה מוגבלת, המלך היה שומר המדינה, והיה ראש המדינה לעשות משפטיהם וללחום מלחמתם וכל ענייניהם, והם משועבדים לו לדברים הצריכים לצורך הכלל כמו המס וכדומה, אבל המולך ממלכה בלתי מוגבלת בחזקה כמו סנחריב ונבוכדנצר, המדינה היתה משועבדת אליו, וכולם היו נחשבים עבדיו והיה לו רשות לעשות בהם כחפצו כאשר יעשה האדון בעבדו מקנת כספו:

ב. המולך ממלכה מוגבלת, האוצרות בגנזי המלכות היו שייכים אל המדינה, ומי שמלך ממלכה בלתי מוגבלת, האוצרות היו שייכים לו לבדו, כמו פרעה ונבוכדנאצר:

ג. המולך ממלכה מוגבלת לא היה אפשר לו לעשות דבר כללי אם לא בהסכמת שרי העצה, ובממלכה בלתי מוגבלת היה יכול לתקן ולהרוס הכל לבדו בלי נטילת עצה ורשות כלל:

ד. שהראשון היה נתון תחת דתי המדינה ולא היה אפשר לו לעבור על דתות הקבועים, והשני הוא היה המחוקק והיה יכול לתקן חוקים אחרים כנ"ל:

ה. המולך ממלכה מוגבלת לא היה אפשר לו לשנות עיר המלוכה לקבוע המלכות במקום אחר, רק היה צריך לישב על כסא מלכות המלכים אשר לפניו בעיר אשר זכתה בה מקדם, אבל המולך בלי הגבלה היה יכול לשנות כחפצו:

ע"פ הקדמה הזאת נבא אל הבאור, הנה אחשורוש כפי קבלת חכמינו היה תחלה הדיוט, ואח"כ ע"י עשרו מלך על מדי ופרס ונתחזק במלכותו, עד שכבש כל המדינות קכ"ז במספר ביד חזקה. והנה כל האפרכיות האלה היו שייכים תחלה למלכות בבל, ועד עתה עמד כסא המלכות בבבל, כמו שנאמר בדניאל, בהיכל מלכותי די בבבל, אבל בשושן לא היה כסא המלוכה, כמש"ש הייתי בשושן אשר בעילם המדינה, ולא הזכיר שהיתה עיר מלוכה, ובעת שכבש כל הממלכות האלה, למען תתקיים המלכות בידו, לקח את ושתי שהיתה מזרע נבוכדנצר לו לאשה, והיא היתה יורשת עצר, ומצדה היה המלכות מגיע לו גם בירושה, עפ"ז היה המלכות נכון בידו, או מצד הכבוש שכבשם ביד חזקה ומצד זה היה יכול למלוך עליהם ממלכה בלתי מוגבלת או מצד הנחלה ע"י ושתי אבל מצד זה היתה מלכותו מוגבלת, ויען שבתחלת מלכותו נפתו המדינות לקבל עול מלכותו ולהכבש תחתיו בחשבם שהמלכות מגיע לו בירושה ע"י ושתי, ומצד זה היה ראשית ממלכתו מלכות מוגבלת, והוא רצה להשתרר עליהם בחזקה בממלכה בלתי מוגבלת, היה זה עקר התחבולה במה שהושיב הכסא בשושן, ובמה שעשה המשתה הגדול הזה, ובמה שצוה להביא את ושתי לפניו, כל אלה היו עצות עמוקות להוציא מגמתו אל הפועל להשתרר עליהם גם השתרר, וכמו שיתבאר, ולכן הקדים ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המולך וכו', מספר כי אחשורוש לא היה מזרע המלוכה, וגם לא עלה על מלכותו בהדרגה עד שתחלה יהיה מלך על מדינה אחת עד שישכח שהיה הדיוט תחלה ואח"כ התגבר לאט לאט, רק **ויהי בימי אחשורוש**, בימים ההם שעוד היה אחשורוש והדיוט, בימים ההם בעצמם **הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש**, באופן שלא זכרו שמלך במדינה פלונית מלך מהודו ועד כוש, ורק זכרו שאחשורוש הדיוט מולך מהודו ועד כוש, וגם בימים ההם מלך **על שבע ועשרים ומאה מדינה**, ולא היה בין

הדיוטתו למלכותו העצום משך זמן, רק בימי הדיוטתו פתאום נתהוה מלך עצום ומושל עמים רבים:

פסוק ב

השאלות:

בימים ההם מיותר שהלא כבר אמר ויהי בימי גם המלך אחשורוש מיותר שכבר נזכר בפסוק הקודם והול"ל והיה כשבתו. גם גוף הספור שישב על כסא מלכותו ושהיה בשושן לאין צורך:

בימים, עתה מספר איך תיכף בראשית מלכותו התחזק כ"כ עד שערב לבו לשנות כסא המלכות שהיה עד עתה בבבל, והושיבו בשושן, ושם את שושן לבירה ועיר מלוכה, ובזה הראה:

א. את תקפו שחשב תיכף למלוך ממלכה בלתי מוגבלת עד שלא פחד מבני מלכותו שמרדו עליו במה ששנה כסא המלכות, ב. את גדלו וגאותו, כי הנה הדיוט העולה למלוכה, הלא זה כבודו לישב על כסא מלכים הקדומים, לא שישב על כסא שיעשה לעצמו כי בזה יגרע כבודו, אבל הוא התנשא כ"כ, עד שיסד לעצמו כסא מלכות מחדש, ושנה גם כן את עיר הממלכה שתהיה בשושן, כאלו לא בהסכמתם ורצונם נתמנה על בבל וכל המלכות, רק בחרבו ובקשתו ירשם, ובזה כולם נכנעים ויורדים תחת שושן אשר בפרס מלכותו, ומוסף שהתוקף הזה לא הראה אחר שהחזיק במלכות ימים רבים, רק תיכף בימים ההם, כבר היה דומה **כשבת המלך אחשורוש**, כאלו הוא מלך מתולדתו ויושב **על כסא מלכותו** המיוחס לו, מבלי שצריך אל כבוד כסא המלכים שקדמוהו:

פסוק ג

השאלות:

לא נודע טעם נכון לאיזה צורך עשה המשתה הזה וביחוד למה האריכו בו כותבי המגלה בכל פרטיו. גם סדר הקרואים פלא שהזכיר תחלה השרים והעבדים וחיל הצבא, ושוב חוזר אל הפרתמים ושרי המדינות, והם ודאי קודמים להעבדים ובכלל שרים יחשבו גם הם. גם מלת לפניו מיותר, גם מ"ש פה למלכו וגבי לקיחת אסתר אמר למלכותו:

בשנת, למען הוציא חשקו זה מכח אל הפועל להיות מלכותו בלתי מוגבלת, התחכם **בשנת שלוש למלכו**, זה המלכות אשר חשב למלוך ביד חזקה לז"א למלכו, **עשה משתה** למען שבמשתה הזאת יקים מזמות לבבו, ותכף בסדר הקרואים הראה את תכלית כוונתו, שהקדים תחלה **שריו ועבדיו וחיל צבא פרס ומדי** ואחריהם הושיב את **הפרתמים ושרי המדינות** אשר היו שם שרים **לפניו**, ר"ל לפני כבשו הממלכות האלה, ובזה הראה

שאינו חושב כי ברצונם ובבחירתם נתמנה שאז הלא שרי המדינות הגדולות קודמים לשרי המדינה הקטנה שמלך בהתחלה וכ"ש לעבדיו וחיל הצבא, אבל הראה כי בחרבו ובקשתו כבשם, ובזה שריו ואף חיל הצבא שהם היו הכובשים קודמים במעלה וחשיבות אף לפני שרי המדינות, שלא היו נחשבים לשרים רק לפניו, לפני כבשו אותם, אבל עתה נתונים נתונים המה תחתיו לעבדים ירודים ושפלים:

פסוק ד

השאלות:

לאיזה צורך הראה את עשרו לפני רבים עמים, ולמה כפל ואת יקר תפארת גדולתו גם ימים רבים מיותר:

בהראותו, כבר הקדמנו כי המולך ממלכה מוגבלת, כל האוצר והחוסן הנמצא בגנזי המלכות לא לו היה, אך שייכים להמדינה והממלכה, ולא לו להתפאר במו, ולכן ברצותו להשתרר בממלכה בלתי מוגבלת התנכל להחזיק באוצר המלוכה להחזיקו כשלו, והראהו לפני רבים עמים להתפאר במו כאיש המתפאר בקנין כספו, וז"ש **בהראותו את עושר כבוד מלכותו**, כאלו העושר הזה לא של המדינה הוא רק עומד לכבוד לו שע"י הצליח למלוכה, ויען שלכל מלך צריך שיהיה לו עושר, אבל למלך עצום המושל ממשל רב בהכרח שירבו אוצרותיו לפי גדולתו, לזה הראם ביחוד **יקר תפארת גדולתו**, וזה לא עשה יום אחד ולא יומים רק **ימים רבים**, עד שעלו ל**שמונים ומאת יום**, שבזה גלה דעתו שמחזיק באוצר המלוכה ורוצה לפרוץ בו פרץ כברכושו וקנינו:

פסוק ה

השאלות:

מה היה כונתו במשתה השני שעשה ומלת הנמצאים מיותר. ולמה בכ"מ אמר מקטן עד גדול שבא להשוות הקטן אל הגדול, ופה אמר מגדול ועד קטן שבא להשוות הגדול אל הקטן. ולאיזה ענין מספר שהיה בחצר גנת הביתן. גם כל מה שהאריך בפסוק ו' ז' ח' לא נודע ענינו:

ובמלואת, עוד התחכם כי באחרית ימי המשתה שעשה אל השרים עשה משתה כללית לכל עם שושן, להורות כי קטן וגדול שוים אצלו כי כולם עבדיו ואין לאחד התנשאות על חבירו, ועז"א **מגדול ועד קטן** להשוות הגדול אל הקטן, ואמר **לכל העם הנמצאים**, כי אחר שהוא בא מחוץ לשושן והושיב כסאו בשושן קרא לבני שושן הנמצאים, ועשה משתה זה **בחצר המלך**, מקום אשר לפי נמוסי פרס לא יבואו שמה רק השרים

והפרתמים, והוא הראה כי העם וההמון לא נופלים אצלו מן השרים, אחר שכולם עבדיו, ואדרבה בני שושן ששם כסא המלכות להם יאות' כבוד ותפארת כלכל השרים:

פסוק ו

חור, עתה חושב בעושר והיקר אשר נראה לו במשתה הלזה, שיען היה בחצר הפתוח בלי תקרה וגדר סביב, עשה שמה אהלים פרושים סביב מחור כרפס ותכלת, וגם החבלים שקשר האהלים בהם היו של בוץ וארגמן, והעמודים שאליהם נקשרו חבלי היריעות היו של שיש ועמדו ונשענו על גלילי כסף, ב. המטות שישבו עליהם המסובים היו של זהב וכסף, ג. גם הרצפה היתה של בהט וששׁ ואבנים יקרות:

פסוק ז

והשקות, הכלים ששתו בהן היו של זהב, ולא זאת אלא וכלים מכלים שונים, פי' מהרא"א שבכל כלי היו קבועים כלים שונים כמו קנקן זהב שבו היין והגביעים לשתות בהם וכדומה באופן שלפני כל אחד היו כל כלי השתיה וכולם של זהב, עד שלא הוצרך אחד ליקח כלי מחברו, וזה מורה על רוב הכלים, ולא תאמר שהיו הכלים מספיקים בעבור שלא היה יין הרבה, לז"א ויין מלכות רב, היין היה רב בכמות כיד המלך, וגם טוב באיכות, שעז"א יין מלכות עד שרבו השותים בעבור טובו ומתקו:

פסוק ח

והשתיה, ובכל זאת היתה השתיה בלי אונס, כי בסעודה שאין הכלים מספיקים אונסים את המסובים למהר לשתות חלקו, כדי שיקחו את כוסו למזוג להאחרים אבל פה היה לכ"א כלי שתיתו בפ"ע ולא אנסוהו אל השתי כי לא הוצרך אחד מהם לכלי חברו, וזה מורה על רוב כלי זהב שהיו שם, ואף שכבר היה מנהג בני פרס לכבד הגדול בשתיה [כמ"ש בברכות הני פרסאי בסדר הסבה בקיאי טפי מינן] אבל פה לא אנסו לזה רק כ"א שתה בפני עצמו כפי רצונו, ולבל יהיה זה לבוז אל הגדולים והעדר כבוד, יסד כן המלך על כל רב וגדולי ביתו, שהם מחוייבים לעשות כן, ובאופן שהם עצמם מחלו על כבודם, כדי לעשות כרצון איש ואיש:

פסוק ט

השאלות:

למה עשתה ושתי משתה ביחוד, וקראה בשם משתה נשים ולאיזה צורך מספר זאת ומודיע המקום שהיה בבית המלכות. וגם אשר למלך אחשורוש מיותר. גם צריך להבין השנוים, למה פה ובפסוק י"א ט"ז י"ז קראה ושתי המלכה, שמורה שמלכותה לא היה מצד עצמה, ובפסוק י"ב וט"ז קראה המלכה ושתי:

גם, כבר בארנו בפסוק א' שאחשורוש בעת שתפס כל המלכות שהיתה תחלה תחת שבט בבל ופקודת כשדים, לקח את ושתי לו לאשה, ועי"כ הודו כולם במלכותם, יען שהמלוכה מגיע לו בנחלה ע"י ושתי שהיא יורשת עצר, ועתה שחשב מחשבות למלוך ממלכה בלתי מוגבלת, שע"ז חרד כל החרדה הזאת בשנותו את כסאו לשושן ובעשית המשתה כנ"ל, שרצה להחשיב את עצמו כאלו כבש הממלכות האלה בחרבו וביד חזקה ימלוך עליהם, ורצה ששרי המדינות יסכימו עמו בזה שינהיג המלוכה בלי הגבלה רק ימשול כרצונו, הנה עתה היו נשואי ושתי כסילון ממאיר בעיניו כי ע"י נשואי ושתי נחשב כאלו מעצמם קבלוהו למלך ע"י ירושת ושתי, וממילא דינו כמלך הנעשה בבחירת העם, שמלכותו מוגבלת ע"פ דתות ונמוסי העמים לכן חשב מחשבות והתנכל להראות כי לא לקח את ושתי מצד יחוסה ולא על ידה הצליח למלוכה, כי בעת כבש המלכות מיד בבל נפסקה מלכות בבל וושתי באתה לידו כשבוית חרב ולא ע"י יחוסה לקחה רק על ידי יפיה, ולא על ידה בא למלוכה, כי נהפוך הוא שהיא מלכה על ידו, באופן שלא יצדק לקראה בשם המלכה ושתי, רק ושתי המלכה, כי אין מלכותה מצד עצמה רק ע"י אחשורוש, ושמה קדם למלכותה, והאות הראשון לזה היה במשתה אשר עשתה, שאם היתה יורשת עצר והוא מלך על ידה, הלא היה ראוי שתעשה גם היא משתה אל השרים, אחר שהיא העיקר במלוכה, וגם שיהיה המשתה בבית מלכותה המיוחד לה מצד עצמה שהיא המולכת מצד עצמה, אבל לא היה כן, רק **גם ושתי המלכה** מצד שהחליט שעיקר ענינה הוא ושתי המלכה ששמה קודם למלכותה ואין מלכותה רק על ידו, לזה לא **עשתה רק משתה נשים** לא אל השרים והעמים, וזאת שנית שהמשתה היה רק **בבית המלכות אשר למלך אחשורוש**, באופן שמורה שהיא אין לה בית מלכות בפ"ע, רק לו לבדו יאתה המלוכה:

פסוק י

השאלות:

איה סכלות גדול מזה, שמושל אדיר כזה יצוה להביא אשת חיקו, להראותה לפני המון גוים והמון לאומים כי יפת מראה היא ובשגם לקבלת חז"ל שצוה להביאה ערומה. וביותר יפלא איכות הבאתה אשר נראה שצוה תיכף להביאה בע"כ ביד הסריסים, כמביאים אחת הנבלות, עד שנבחר לה מות מחיי הבוז והקלון. גם למה האריך בספור זה בשמות הסריסים, ובאר המשרתים את פני המלך, מה צורך לנו בהודעה זאת:

ביום השביעי, ולמען יניח זאת ליסוד מוסד ואבן הראשה שושתי אין לה חלק במלכות, ומלכותו היא מצד הכבוש לבד שעי"ז ישיג מגמתו להיות מולך ממלכה בלתי מוגבלת,

התחכם במה שצוה להביא ושתי לפניו, להראות שלא מצד יחוסה לקחה, רק מצד שיפת מראה היא, לא זולת זה, כי יחוס מלכותה נפסק בעת הכבוש והערים להוציא זה לאור בחמשה ענינים:

א. שצוה למהומן וכו' **שבעת הסריסים** שאם היתה נחשבת כמולכת בפני עצמה, איך יובילוה ע"י הסריסים הלא ראוי שיצאו לקראתה כל שרי המלוכה:

ב. שגם לא בחר שתבא ע"י הסריסים המשרתים אותה, רק ע"י הסריסים **המשרתים את פני המלך אחשורוש**, שזה שפלות גדול לפניה, שמחשיבה אחת מפילגשיו, אשר סריסיו יביאוה לפניו:

פסוק יא

השאלות:

לפני המלך מיותר ולמה לא אמר להביא את ושתי בכתר מלכות לפני המלך, שהלא הכתר תלבש קודם שתבא לפני המלך:

להביא, ג. שצוה להם **להביא** שהל' מראה שיביאוה בעל כרחה כאחת שפחותיו, ד. שצוה שיביאוה באופן שידעו הכל כי מביאים **את ושתי המלכה** לא המלכה ושתי, שמן בואה לפני המלך ידעו כל העמים שאין מלכותה עצמי לה, והוא ע"י שיביאוה **לפני המלך בכתר מלכות**, ר"ל שלא תלבש הכתר עד אשר תבוא לפני המלך, ור"ל לפני המלך עת שתהיה לפניו אז תהיה בכתר מלכות לא קודם לכן, ובזה יכירו הכל שאין ראוי לה ללבוש הכתר בהיותה לבדה כי הדיוטית היא, ה. תכלית מטרת חפצו **להראות העמים והשרים** שלא לקחה בעבור יחוסה רק בעבור **יפיה כי טובת מראה היא** שאם היה לוקחה בעבור יחוסה ובעבור שע"י זכה למלכות לא יתכן שיראה את יפיה, כי הלא בין יפה בין כעורה היה לוקחה אחר שעמה לקח חבל המלוכה, והלא זה בזיון אל המדינות אם מראה יפיה, כאלו היופי חשוב יותר מן המלכות שהשיג על ידה, אבל בזה גלה כי אין מחשיב אותה למלכה מצד עצמה, וזכה בהמלכות מצד עצמו בכחו וגבורתו, ובזה רצה להגיע לחפצו למלוך מלוכה בלתי מוגבלת:

פסוק יב

השאלות:

מ"ש לבא בדבר המלך אשר ביד הסריסים משמע שהוא נתינת טעם שמצד זה לא רצתה לבא גם להבין הכפל ויקצוף וחמתו בערה בו:

ותמאן, מבאר כי מה שושתי לא רצתה לבא היה על כי הבינה כונתו שרוצה להורידה ממעלתה שחשבה עד עתה שיש לה חלק בהמלכות מצד נחלת אבותיה, וז"ש ותמאן יען

שהיא לפי דעתה **המלכה ושתי** שמלכותה מצד עצמה, ע"כ לא רצתה לבא משני טעמים: א. **בדבר המלך** יען שפקד עליה שתבא באופן שיתראה שאין לה חלק במלוכה ולא תלבש הכתר טרם בואה לפניו, ב. **אשר ביד הסריסים** אשר צוה להביא ע"י הסריסים שכדי בזיון וקצף והנה בזה הפרה כל עצתו שרצה להחזיק במלכות מצד עצמו והיא עמדה נגדו לאמר שמלכותו לא נצמח רק על ידה, וע"ז ויקצוף המלך מאד, ר"ל כי הבדל יש בין **קצף** ובין **חמה**, שהקצף הוא בגלוי והחמה מורה על שמירת הקנאה בלבו בלי יגלה מן השפה ולחוץ, ופה היו שני ענינים:

א) הקצף הגלוי, על שסרבה לעשות מצותו שזה היה בפרהסיא, ב. החמה הפנימיית אשר בערה בלבו על שעל ידה נתבטלו כל מחשבותיו וכל מה שטרח עד הנה בהסעודה למען ימלוך ממלכה בלתי מוגבלת היה עתה לאפס, ויען שזה לא יכול להגיד, כי עצות האלו היו צפונים בלבו, לא הראה הקצף הזה, רק חמתו בערה בו:

פסוק יג

השאלות:

מי הם יודעי העתים ומי הם היודעי דת ודין ובאור הכתוב הזה מוקשה ומהו ההבדל בין דת ודין, ולמה אמר אח"כ כדת מה לעשות ולא אמר כדין:

ויאמר המלך, מתוך דברי המלך ומתשובת ממוכן נראה בעליל, שהמלך עם כל חמתו עליה רצה לזכותה ועל כל פשעים תכסה אהבה והנה יש הבדל בין משפט אשר ישפטו בין המלך ובין אחד מעבדיו, למשפט אשר ישפטו בין כל האדם בין איש לרעהו, כי אל משפטי המלך היו קבועים שופטים מיוחדים הנקראים יודעי העתים, שהשופטים האלה מלבד שהיו צריכים לדעת הדתות וחוקי המשפט, היו צריכים לדעת את העתים, לדון לפי השעה והזמן, שאם חטא מי נגד המלך בעת שישב על כסא מלכותו ענשו יותר גדול מאם חטא נגדו בעת שעובר ממקום למקום, וכ"ש אם חטא נגדו בעת כזאת שכל גדולי המדינה היו לפניו שענשו גדול וכבד יותר, אבל משפטים שבין איש לרעהו ידונו לפני כל יודעי דת ודין לבד לפי חוקת המשפט והמלך ראה שאם יצוה לדון משפט זה במשפט יודעי העתים, שבזה מחשיב כאלו הדיוט חטא נגד המלך ידיעה משפט מות, ע"כ אמר המלך אל החכמים יודעי העתים שמשפט זה אין ענינו לבא לפניהם רק יכול לשפוט לפני כל יודעי דת ודין, כי אין זה משפט של הדיוט שחטא נגד המלך כי היא מלכה כמוהו, ואין לו יתרון עליה, ואחר שהוא מלך והיא מלכה מצד תולדתה, הוא רק משפט שבין איש לאשתו, כי שניהם שוים במעלה, וכל יודעי דת ודין יכולים לשפוט דבר זה כשאר משפט שבין איש לאשתו, וז"ש ליודעי העתים שדבר המלך הלז יכול

להשפט לפני כל יודעי דת ודין דעלמא, ואמנם במה שכפל דת ודין בזה רצה לזכותה לגמרי, כי עם שדת יבא גם על משפט הנמוסי אשר בדברים שבין איש לרעהו, נ"ל שאחר שבא נרדף עם דין שכולן דברי ריבות שבין איש לחבירו, יהיה דת שם נבדל על נמוס המוסרי, כי דת יבא לרוב על הדתות האלהיים או המוסריים. והנה במשפט הלזה שצוה להביא את ושתי לפניו להראות את יפיה לפני רבים עמים, מצד הדין יש לחייבה כי גם אם ידונו אותם כאיש ואשתו בלי השקף על המלוכה, היה הדין אז כמו שהוא עוד היום בארצות המזרח שהאשה משועבדת תחת בעלה וצריכה להכנע לעשות רצונו ואם יעבור ענוש תענש, אבל מצד הדת המוסרי תזכה בדינה, כי הדת המוסרי היה שהפרסיות והמדינות היו צנועות סגורות בהיכליהם, לא יתראו לפני אנשים, כמ"ש במשנה (שבת ו', ו') הערביות יוצאות רעולות והמדיות פרופות, והוא צוה לה לבא להראות את יפיה לפני המונים שזה נגד הדת המוסרי, ובזה אם ידונו זה המשפט כמשפט שבין איש לאשתו אין האשה חייבת לעבור על הדת המוסרי, ועז"א לפני כל יודעי דת ודין, שצריכים במשפט זה לדעת גם הדת, ואמר אח"כ כדת מה לעשות שישקיפו במשפטם על הדת המוסרי:

פסוק יד

השאלות:

מז"ש והקרוב אליו, ולמה כפל תארם בשלשה ענינים:

והקרוב, אחר שהקדים שמשפט זה אינו משפט מלך, רק משפט שבין איש לאשתו בחר להציע המשפט הלז לפני שבעת השרים האלה מצד ד' טעמים:

א. **והקרוב אליו** שהם יושבים קרובים אליו ולא רצה שיתפרסם המשפט הזה רק אחר שהם בל"ז כבר שמעו את כל אשר רצה שהם ישפטו בדבר ונשאר סוד ביניהם, ב. בחר בהם מצד שהם שבעת שרי פרס ומדי וראוי שישפטו משפט זה מפני מעלתם, ג. שהם רואי פני המלך תמיד ומכירים קריצותיו ורמיזותיו וידעו מה בלבו שרוצה לזכותה, ד. **היושבים ראשונה במלכות** שיושבים במלכות מזמן רב, וכבר בחנו תולדות הימים ומבחן הזמנים כדרך השופטים הישישים הבקיאים ומומחים בדבר:

פסוק טו

השאלות:

למה אמר ביד הסריסים:

כדת, כבר כתבנו שהיה מגמתו שישפטו ע"פ הדת המוסרי שע"פ תצא זכאי בדינה, ולמען לא ידונו אותה כהדיוט המורד במלך שבזה אין מועיל טענה זאת, אמר:

א. במלכה ושתי, שהיא מלכה מצד עצמה ויחוסה ואין משפטה עם המלך רק כמשפט

אשה לגבי בעלה, ב. אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש, יש לה תירוץ יען שהיה ביד הסריסים וכדי בזיון וקצף שמלכה מתולדתה יביאוה הסריסים:

פסוק טז

השאלות:

מה רצה ממוכן בכפלו על כל השרים ועל כל העמים, שאם החטא הוא רק מה שהנשים יבזו בעליהן, מה הבדל אם נשי השרים או העמים יבזו בעליהן:

ויאמר ממוכן, כאשר ראה ממוכן שהמלך רצה לזכותה לאמר שאינו משפט הנוגע למלך שהוא משפט כללי, כי כבוד המלך הוא כבוד כל המדינה, ורק משפט פרטי בין איש לאשתו, וגם רצה להסתיר הדבר במ"ש והקרוב אליו, השיב לפני המלך והשרים בפרהסיא, לאמר לא על המלך לבדו שאינו משפט פרטי רק משפט כללי הנוגע לכל המדינה, וגם לאמת שהמלך רצה לזכותה במ"ש שהיא המלכה ושתי שמלכותה מצד עצמה, השיב שהיא ושתי המלכה שמלכותה אינה עצמי לה, רק על ידי המלך היא מלכה ובזה הוא משפט שבין הדיוט למלך, וגם אינו משפט הנוגע למלך לבדו. רק הנוגע, א. לכל השרים, שהוא מה שבזה רצתה להשפיל כל כבוד מלכות אחשורוש ושמן הדין ראוי שמלכותו תהיה מלכות בלתי נגבלת אחר שזכה בהמלכות ע"י כבוש, והיא רצתה להגביל מלכותו לאמר שהגיע למלכות על ידה, וזה דבר הנוגע לכלל המלוכה, וזאת שנית חטאה על כל העמים במה שנשיהם יבזו בעליהן, ולא בחלק אחד ממלכותך רק אשר בכל מדינות המלך, שהדבר כולל בין כלל המלוכה בין כלל המדינות:

פסוק יז

השאלות:

איך יתכן שעל חטא זה שהנשים יבזו בעליהן תומת המלכה, הלא יכול לתת דת מעתה להיות כל איש שורר בביתו, ומהו כי יצא דבר המלכה:

כי יצא, עתה באר דבריו ומפרש תחלה איך הוא נוגע לכלל העמים, כי באמת אצל ושתי לא היו רק שרות פרס ומדי, והם שמעו וידעו גוף הענין והויכוח שהיה ביניהם והם ידעו שמה שלא רצתה לבא היה מצד שרצה להורידה ממעלתה להכחיש מלכותה, והם לא יבזו בעליהן, כי לפי דעת ושתי, דבר גדול בקש ממנה, רק הם יספרו גוף הענין להשרים שמזה יחולל כבוד המלך לאמר שמלכותו מוגבלת, אבל נשי העמים שהם לא היו שם, ולא ידעו גוף הענין, לא ישמעו רק פשטות הספור שאחשורוש קרא לושתי ולא רצתה לבא, ובזה ילמדו ק"ו להבזות בעליהן, וז"ש כי יצא דבר המלכה על כל הנשים, בזה שיתפשט דבר המלכה בפי המספרים אשר ישמעו הדבר אחר ימים אחדים איש מפי

איש ולא ידעו גוף המעשה, יפעול זה לרוע שיבזו בעליהן בעיניהן, שאם יצוה הבעל לאשתו לעשות לו עבודה, תעיז פניה ותשיב לו:

א. הלא המלך אחשורוש שהוא מלך ב. שאמר להביא את ושתי המלכה שהיא אינה מלכה מצד עצמה רק מצדו, ג. שאמר רק להביא לפניו שהוא דבר קטן ומ"מ ולא באה, וכ"ש אתה שאינך מלך ואני איני מלכה על ידך רק דומה לך במעלה ואתה מבקש ממני לא לבא לפניך, רק שאעבוד עבודה קשה, כ"ש שאיני צריך לשמוע לך. ובזה יחדלו הנשים משמוע לבעליהן, והמעשה הלזו תהיה למשל ולשנינה בפי כולם, וזה הוא הנוגע לכל העמים:

פסוק יח

השאלות:

מלות והיום הזה אין להן הבנה וגם לא נזכר מה שיאמרו שרות פרס ומדי. ומהו הכפל של בזיון וקצף:

והיום הזה, עתה באר מה שנוגע להשרים, **כי שרות פרס ומדי** שהן היו במשתה הלז והן **שמעו את דבר המלכה** וכל הויכוח שהיה ביניהם בפרטות, והם עוד **היום הזה** תאמרנה כל דבר המלכה לכל שרי מלך, באופן שהיום הזה אשר הגבלת לקיים בו מגמתך שיסכימו השרים עמך שתמלוך ממלכה בלתי מוגבלת, ותופר עצתך במה שנשי השרים יספרו לבעליהן, כי ושתי מחזקת שיש לה חלק במלכותך, והמלוכה לך ירושה על ידה, ואם לא תהרגנה הרי תסכים עמה, ויושבת כל עצתך וממילא וכדי בזיון בין העמים שהנשים יבזו בעליהן, וקצף בין השרים שיקציפו את מלכותך שתשאר ממלכה מוגבלת:

פסוק יט

השאלות:

מ"ש יצא דבר מלכות מלפניו אין לו מובן מהו הדבר מלכות וביחוד מ"ש ויכתב בדתי פרס ומדי, שהלא בדתות העמים לא יכתב רק דת הקיים לעולם שע"פ יפסקו הדין להבא, אבל הריגת ושתי אינו דת קיים רק משפט לפי שעה, ומהו ולא יעבור:

אם על המלך טוב, אחר שהציע כל מה שעותה ושתי וההפסד שנמשך על ידה, וגלה דעת המלך כל מה שהיה עם לבבו במשתה הזאת וכי ושתי הפרה עצתו, בא כיועץ חכם והודיעו איך יתוקנו שני הקלקולים האלה ע"י מיתת ושתי, וראשון יעצו איך יחזיק במעוזו שמעתה תהיה מלכותו מלכות בלתי מוגבלת, ועז"א **יצא דבר מלכות מלפניו**, יעצו שמעתה יעמיד חק חדש אשר כל דבר מלכות לא יצאו עוד מן השרים המחוקקים

כמו שהיה עד הנה שלא היה רשות להמלך לשפוט או לתקן דבר בעצמו אם לא ע"פ השרים ויועצי המדינה מעתה לא יהיה כן רק כל דבר מלכות אשר יצא, מלפניו לבדו יצא, ולא זאת אלא ויכתב בדתי פרס ומדי, שכל פסק שיצא מן המלך יכתב בדתי פרס ומדי להשאר דת קבוע שע"פ יפסקו כל דין כיוצא בו, ולא יעבור רק ישאר דת קבוע לנצח, כמו שהוא גם היום אצל המלכים שפסקיהם ישארו דת קיים במדינה (גאבינעטס ארדערע) והדבר מלכות הראשון יהי אשר לא תבא ושתי לפני המלך, [ויכתב בדתי פרס ומדי הוא מאמר מוסגר ומוסב על כל הפסקים שיצאו מן המלך להבא], וגם בזה יעץ נכונה כי אם ימית את ושתי עדיין יאמרו הלא מ"מ לא באתה לפני המלך, והמלך לא יכול להכריחה שתבא לפניו, לכן יעץ שהמלך יתן דת שלא תבא ושתי לפניו, שעי"ז יאמרו שלא היא היתה המעכבת, רק שאח"כ היה ברצונה לתקן עותתה ולבא ולא יכלה לבא לפניו מפני דת המלך שלא תבא ונוסף לזה ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. כלל בזה שתי כונות, אחת כמ"ש המפרש שלא יביט עוד על יחוס אבותיה, רק שתהיה טובה ממנה בעצמה לא מצד אבותיה, וזאת שנית, אמר אליו בל תירא פן גם השנית תמרוד בך, כי השנית תלמד מוסר מן ושתי ותתירא לעשות כמוה פן כמקרה ושתי גם היא יקרנה, וז"ש הטובה ממנה, המ"ם הוא מ' הסבה שעל ידה תוסר ותהיה טובה:

פסוק כ

השאלות:

הלא יפלא מ"ש ונשמע פתגם וכו' כי רבה היא, מה הוא הדבר הגדול הזה שהרג אשת חיקו, ומי יעצור בעדו וביחוד מ"ש וכל הנשים יתנו יקר שמורה שלכן יהרגה כדי שישמע בכל המלכות וילמדו הנשים לתת יקר לבעליהן, וזה עצה סכלה ומגונה מאד שהמלך יהרוג אשת חיקו בשביל דבר כזה. גם מ"ש מגדול ועד קטן ולא אמר מקטן ועד גדול, ועיין למעלה (ו ה'):

ונשמע, עתה באר איך עי"ז ירויח לתקן כל מה שנעוות עתה, כי על ידי שישים חוק שמעתה יצא דבר מלכות מלפניו בלי עצת הסגנים, עי"ז מעתה ונשמע פתגם המלך אשר יעשה, מה שיעשה המלך בעצמו גם בלי עצת השרים ישמע בכל מלכותו ואין מי שימרה את פיו יען כי רבה היא, כי פתגם המלך היא עצמו יהיה דת קבוע ולא יעבור, ובזה תרויח למשול ממלכה הבלתי מוגבלת ב. וע"י שישים משפט בושתי ירויח שכל הנשים יתנו יקר לבעליהן, הגם שהאחד גדול והאחד קטן, ר"ל שגם כשהיא גדולה ממנו ביחוס תתן לו יקר:

פסוק כא

וייטב, אחר שלדבר הזה שימלוך ממלכה בלתי מוגבלת היה צריך הסכמת השרים, אמר שהשרים הסכימו עם המלך בזה, ומעתה נסתלק כח השרים, ונשאר הנהגת הדת להמלך לבדו, ויעש המלך כדבר ממוכן בלי צורך אל הסכמת השרים:

פסוק כב

השאלות:

למה מספר ששלח לכל מדינה ומדינה ככתבה גוף הספרים הם דברי סכלות שיהיה כל איש שורר בביתו. גם מה שפקד שידבר כלשון עמו לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם, מה רצה בפקודתו זאת:

ע"פ זה נתן הדת הראשון שכל איש ידבר כלשון עמו, וזה עשה בחכמה ודעת, כי עד עתה היה בחוקי פרס שכל העמים הנכנעים תחתם כשהיו כותבים אל המלך וכן המכתבים שהגיעו מן המלך אליהם היה צריך להיות בלשון פרס שהוא שפת האום המולך, ומצד זה היו כולם צריכים ללמוד לשון פרס, ואחר שאחשורוש החזיק עתה, שלא המדינה היא המולכת רק הוא עצמו הוא המולך על כולם ממילא אין הבדל בין מדינת פרס ליתר מקומות ממשלתו, שכולם נכנעים תחתיו ועבדים לו כאלה, ממילא אין לכתב ולשון פרס יתרון על יתר לשונות הגוים, כי אין המלכות נקראת מעתה על שם פרס רק ע"ש אחשורוש, וע"ז כתב אל כל עם ועם כלשונו, ונתן הדת שכ"א ידבר כלשון עמו, והדת השני נתן שכל איש יהיה שורר בביתו, כי עד עתה היה בחוקי פרס שהאשה תכנע אל האיש לכבדו לבד, והוא נתן הדת שישתרר עליה וימשול בה כאדון בשפחתו, ויכול לעשות בה דין ומשפט כעם קנין כספו, וכמו שהוא עוד היום בחלק ממדינות אפריקא. ושני דתות החדשים האלה היו מגבילים לעומת שני הדברים שהזכיר ממוכן, שלעומת ימלוך לבדו בבלי הגבלה, נתן הדת שכל הלשונות יהיו שוים, ולעומת שכל הנשים יתנו יקר לבעליהן נתן הדת להיות כל איש שורר בביתו:

אולם מה שהקדים הפרשה הזאת לספור המגלה, ונתחייבנו לקראה בפורים כאילו גם היא שייכה אל ספור הנס, אחשוב בו שני טעמים, א. והוא הטעם העקרי אצלי, כי כלל הספור הזה הוא יסוד מוסד לספורים הבאים אחריו, כי לולא התאמץ המלך למלוך מלכות בלתי מוגבלת, לא היה באפשרי להיות לו לקיחת אסתר, כי לא היו שרי העצה מסכימים שיקבצו למלך נערות בתולות לברור מהם אשה, ואף כי לקחת אשה אשר לא ידע עמה ומולדתה, ולא הגדלת המן שלא היה יכול לעשות זה בלי רשות השרים, וכ"ש הגזרה הכוללת להשמיד אומה שלמה, ועז"א אלמלא אגרות ראשונות לא נתקיימו

אגרות אחרונות, ר"ל אלמלא לא יצא הדת הראשון שהמלך שליט על הדתות והנמוסים לבדו ואין זולתו, לא היה באפשר שיצאו האגרות האחרונות, אחר שהיה צריך נטילת רשות משרי העצה זאת שנית, אחר שהנס הזה לא היה בו דבר היוצא מהיקש הטבעי, כי שהאשה היפה בנשים תשנה רצון המלך בעלה יקרה על הרוב, ולא יהיה זה נס ופלא, רק אם נשקיף היטב על המלך אשר בו היה המאורע, כי אם יקרה זה לרוב במלכים הקטנים, לא יהיה זה בקל אצל מלך הנורא למלכי ארץ. ומצד זה הקדים להודיע. א. גודל מלכותו שמלך על קכ"ז מדינות, ב. גבורתו שכבשם כולם בזמן קצר, ג. עשרו הנראה מהמשתה הגדול, ד. חכמתו איך התנהג בתחבולות להסיר לב ראשי עם הארץ למלוך עליהם בלי הגבלה, ה. טבעו ותכונתו שהגם שאהב את ושתי עד מות, מ"מ מפני אהבת הטוב בל יבזו נשי המדינה בעליהן בעיניהן, או אהבת המועיל שישתרר במלכות בלתי מוגבלת, ביטל אהבת הערב שאהב את ושתי, ובכל זה גלוי לכל רואה שמה שאסתר שנתה לבבו להשיב את הספרים מחשבת המן, לא אהבת הערב הטתו, רק מאת ה' היתה זאת:

פרק ב

פסוק א

השאלות:

מה רצה במה ששלש פה, את ושתי, את אשר עשתה, ואת אשר נגזר עליה:

זכר את ושתי, מספר שאחר ששך חמת המלך ועלה בדעתו לקחת אשה אחרת למלכה, פחד בלבבו מפני שלשה דברים, א. שזכר את ושתי, את יפיה ויחוסה ומעלותיה וחשב כי קשה שימצא אשה כמוה, ב. **זכר את אשר עשתה**, וירא לקחת אשה פן גם ימצא מיוחסת ויפ"ת כושתי תעשה גם היא כמעשה ושתי, ולא יכון במשפט כסאו שיהרוג גם זאת שיאמרו שהוא הורג את נשיו, ג. **זכר את אשר נגזר עליה**, וירא שגם תמצא אשה ראויה אליו לא תרצה להנשא לו כי תתירא שלא יהרוג גם אותה

פסוק ב

השאלות:

עצת הנערים נבערה, שאל מלך כמוהו יבקשו אשה מן הרחובות וקיקלון על כבודו תחלה אמר יבקשו שמורה הבאות בטוב לבן, ושוב אומר ויפקד ויקבצו שמורה בעל כרחן:

ויאמרו וכאשר הודיע פחדו למשרתיו, יעצוהו עצה נכונה להסיר שלשה חששות אלה, שלעומת מה שזכר את ושתי ואת יפיה, אמרו **יבקשו לאדני המלך** שיבקשו אשה הראויה

למלך גם אל יביטו על היחוס רק **שיהיו נערות טובות מראה**, כי מלך גדול כזה למה ישגיח על היחוס:

פסוק ג

השאלות:

ולמה הגבילו שינתנו ליד הגא ולמה הזכיר שנתנו תמרוקיהן שזה אינו מענין העצה: ונגד מה שזכר את אשר נגזר עליה ופחד לבבו שלא תרצה האשה להנשא לו, אמרו שאחר שבקשו תחלה את הבאים ברצונם ולא ימצאו אשה נאותה אליו, אז יפקיד פקידים **ויקבצו את כל נערה** ביד חזקה, (וגם התחכמו שיפקיד ע"ז פקידים חדשים, שהפקיד החדש לא יערבו לבם לתת לו שוחד להסתיר ולהעלים עין מבנות העשירים), ונגד החשש הנ"ל מה שזכר את אשר עשתה וירא פן תעשה כמעשה ושתי, יעצוהו שיקבצו הנערות **אל יד הגא**, ושלא יביאו התמרוקים מביתם רק **ונתון תמרקיהן**, ע"י הסריסים, ומצד זה יכנעו תמיד אל הסריסים ולא תגבהנה בלבבן כושתי שהיה לה לחרפה מה ששלח לה המלך ביד הסריסים:

פסוק ד

והנערה גם אם אינה מיוחסת רק **אם תיטב בעיני המלך וייטב הדבר בעיני המלך**, פה לא הוצרך לעצת השרים כמו למעלה, כי כבר נתן בידו הכח לעשות הכל לבדו כנ"ל:

פסוק ה

השאלות:

איש יהודי, יל"ד שהי"ל ויהי איש יהודי בשושן, ולמה מספר יחוסו:

איש יהודי הכתוב בא לספר צדקת מרדכי ואסתר, איך בשלשה זמנים היתה אנוסה גמורה ונלקחה בעל כרחה, א. בזמן הראשון שנלקחה מביתה, ב. בזמן השני במשך י"ב חדש שישבה תחת יד הגי, ג. זמן השלישי בעת נלקחה אל היכל המלך עתה החל לספר מתחלת לקיחתה מביתה, שמרדכי הסתירה משך זמן רב, הגם שהיה לו סכנה בדבר כי פקודת המלך בודאי היתה שכל מי שי"ל בת יפה יביאנה, וכשעובר על פקודת המלך אחת דתו להמית ובכל זאת לא מסרה ברצונו, וחושב בזה שמונה ענינים, א. **איש יהודי היה בשושן הבירה**, שאם היה מרדכי דר במדינה אחרת לא היתה הסכנה גדולה כ"כ, כי היה יכול לומר שלא שמע מפקודת המלך, אבל הוא היה בשושן ושם היה מקום הקיבוץ ונודע לכל בני העיר, וגם אם היה דר בשושן זה מקרוב היה לו תירוץ שעדן לא שמע, עז"א איש יהודי **היה** מכבר בשושן שדר שמה מימי קדם, ובזה מתחייב ראשו למלך, ב. **ושמו מרדכי** כי אם היה איש שפל ונבזה היה לו אמתלא שנכלם למסור בתו למלך

בידעו פחיתות מדרגתו, לכן אמר שהיה איש הנודע בשמו ויחוסו ושם שבטו לכבוד ולתפארת, ובשגם שהיה מזרע המלוכה מבני שאול:

פסוק ו

השאלות:

למה מאריך הספור שהגלה מירושלים:

אשר הגלה, ג. חטאו היה יותר גדול מצד שהיה מן הגולים, כי ידוע שאם איש גר אשר יסתופף בצל המלך מצד החסד יעבור ואשם נגד דת המלך, יענש יותר מאם יחטא אחד מאזרחי הארץ, וגם לא יכול לתת אמתלא שמצד זה בעצמו שהוא מן הגולים לא ערב לבו לתת בתו למלך, כי הגולים נבזים ע"פ הרוב, לז"א **שהיתה מן הגולה שהגלתה עם יכניה**, שאז גלו שרי יהודה ותפארת ציון, ואלה היו חשובים תמיד:

פסוק ז

השאלות:

כפל הלשון וגם אינו מסודר במה שהפסיק באמצע במ"ש והנערה יפ"ת:

ויהי אומן, ד. שהיה נודע לכל שהוא האומן אותה, וגם אסתר היתה נודעת בשם עד שנקראת **הדסה** ע"י מדותיה הטובים, וגם היתה **בת דודו** וממילא הוא פקיד עליה והיא תחת רשותו, ומכל אלה הצדדים היה בסכנה גדולה אם יודע שמחביאה מפני המלך ה. **כי אין לה אב ואם**, וממילא רק ממנו יבקשו דין וחשבון לא מזולתו, ו. **והנערה יפת תאר**, ולא יהיה לו שום כפרה אם ימצאו שהחביא נערה יפה כזאת, ולא היה יכול לאמר שהנערה גדולה היא וחשב שמעצמה תלך אל בית המלך, **כי במות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת** וא"א שתצא בלעדי רשותו:

פסוק ח

השאלות:

מ"ש ויהי בהשמע ובהקבץ הכל דברי מותר, הלא עיקר בא להודיע שנלקחה אסתר ומה נ"מ אם נלקחו נערות רבות קודם או לא:

ויהי, ח. נוסף על כל אלה כבר היה **שנשמע דבר המלך ודתו**, כי שתי פקודות יצאו מן המלך, תחלה יצאה הפקודה שיבקשו למלך נערות ממי שימסרם ברצון, וזה קרא דבר המלך, ואחר כך יצאה הפקודה השנית, שיקבצו נערות בע"כ (כנ"ל פסוקים ב ו-ג) וזה קרא דתו, כי עם הפקודה השנית ודאי חייבו להעובר ומסתיר את בתו משפט מות, מבואר שלא חשש תחלה אל התועלת עת יצא דבר המלך שהנערה שתמצא חן תלקח לאשה, ואף לא אח"כ אל הסכנה בצאת הדת שיקחו בע"כ, וזאת שנית **ובהקבץ נערות**

רבות שכבר נקבצו נערות רבות מחוץ לשושן אל שושן, ואז ודאי גדול עונש איש שושן הרואה כל זאת ומעלים בת יפת תואר אשר אצלו, ומ"מ מכל זה לא נתפעלו הצדיקים האלה, **רק ותלקח אסתר** בחזקה ולא נתנה מרדכי מדעתו:

פסוק ט

השאלות:

ותיטב ותשא חסד הוא כפל ענין מה ענין ויבהל מה הבהלה הזאת. למה נזכרו פה מנות. ולא נזכר שנתנו מנות לנערות אחרות. גם לא נזכר שנתנו להאחרות ז' נערות. ומלת הראויות מורה שראוים לה לבדה:

ותיטב, והנה אחר כל ההצעה הזאת, שראו בעליל שאסתר נלקחה ביד חזקה, הלא היה ראוי שידונו אותה ואת אומנה משפט מות, כי עברו מצות המלך, מ"מ ע"י **כי ותיטב הנערה בעיניו** וראה שהיא תצלח למלוכה, עי"ז **ותשא חסד לפניו**, והוא שעשה אתה חסד למחול על עונה ושלא להענישה, **ויבהל** עתה מספר איך תיכף כשראה אותה הבין שהיא תהיה המולכת, ומצד זה שינה בה בארבעה דברים, א. כי כל בתולה אשר נקבצה לידו לא התחיל תיכף לתת תמרוקיה רק המתין עד תחלת התקופה כמו שיתבאר (בפסוק יב) אבל באסתר **בהל ומהר לתת תמרוקיה** למען ישלמו הי"ב חדש תיכף, ותבא קודם אל המלך, ב. **ואת מנותיה** שנתן לה מנות ביחוד מה שלא נתן לשום נערה כי ידע שהיא תמלוך, ג. **ואת שבע הנערות**, כי המלכה היו לה שבע נערות לשמשה, וזו אף שלא מלכה עדיין נתן לה שבע הנערות **הראויות לתת** אח"כ בעת שתמלוך, כי לא נסתפק כלל במלכותה, ד. **וישנה** ששנה לא לבד אותה אלא גם **את נערותיה** שינה **לטוב בית הנשים**, וזה כולל שני דברים, א. שנתן להם החדרים היותר טובים ומרווחים, ב. שנתן להם מטוב המאכלים וכדומה:

פסוק י

השאלות:

למה לא הגידה את מולדתה:

לא הגידה, עתה באר הזמן השני שהראית אסתר שהיא לקוחה שלא ברצונה, שאחר שהקדים איך נהג בה כבוד בכל הזמן הזה כבוטחים שהיא תמלוך, בכל זאת לא נפתה לבה ע"ז ולא רצתה להגיד עמה ומולדתה, וזה היה בעצת מרדכי, כי חשב שעי"כ יגרשנה המלך מביתו כי לא יקח אסופי מן השוק לו לאשה:

פסוק יא

השאלות:

למה התהלך מרדכי כל יום ויום לדעת את שלום אסתר, הלא ידע שלא תכנס לבית המלך עד מלאת יב"ח:

ובכל יום, וגם בזה היתה בסכנה גדולה כי היתה ראויה לעונש במה שהראית שהיא אנוסה עד שבעבור זה היה מרדכי מבקר בכל יום **לדעת את שלומה ומה יעשה בה**, ר"ל אם יענישוה או יגרשוה, כי החליט בודאי שלא תפטר בלי עונש על מרדה במלך ומ"מ שמה לפיה מחסום ולא הגידה:

פסוק יב

השאלות:

למה היו ימי המירוק י"ב חדש:

ובהגיע, עתה מספר זמן השלישי שהראית שהיא אנוסה, שגם ביאתה לבית המלך היה באונס גלוי לכל, וע"ז מקדים לספר כי כל נערה אחר ששלמו ימי מרוקיהן שהיו יב"ח [וזה היה לבחון את בריאת גופה, כי הגם שהיא יפת תואר יוכל להיות שיש בה חולי פנימית, ולכן בחנו אותה בארבע תקופות השנה כי יש חולאים שלא יחולו רק באחת מן התקופות ואחר יסורו, ואלה נקראים ימי המירוק והבחינה, וששה חדשי החורף היו מושחות בשמן המור המחמם האיברים, ובימי הקיץ מרגילות בבשמים מריחים המסירות העפושים המצוים בעתים הללו]:

פסוק יג

השאלות:

ובזה הנערה לא נודע אם היא השלמת הפסוק הקודם שחסר ממנו נשוא המאמר ולמה נתנו לה את כל אשר תאמר:

ובזה, אמר הנה כל ההתקשרות שהיה בין המלך והנערה, היה שמצד הנערה לא בקש המלך רק היופי ובריאות הגוף, ועת שלמו ימי מרוקיה שנודע שאינה חולנית **בזה הנערה באה אל המלך**, כי לא בקש ממנה מעלה אחרת, ומצד המלך היה מה **שכל אשר תאמר** בלכתה **מבית הנשים עד בית המלך ינתן לה לבא עמה**, שהיה לה רשות לבקש בכל הדרך מתנות וכדומה והיו נותנים לה כל משאלות לבבה, ובזה הראתה שהיא מתרצית ללכת ברצונה ואינה אנוסה, כי בעד המתנות מסרה עצמה למשכב, שעז"א **ובזה הנערה באה** ברצונה:

פסוק יד

בערב הגם שבערב היא באה ובבוקר היא שבה להיות צרורה בבית הפילגשים ולא תבא עוד אל המלך, מ"מ התרצו והלכו ברצון טוב בחפץ לבבם:

פסוק טו

השאלות:

למה הזכיר פה שנית יחוס אסתר, ושאביחיל היה דוד מרדכי למה לא בקשה דבר ואם היה במקרה למה מספר זאת כותב הספר. לאיזה צורך אומר פה ביחוד שנשאה חן וכבר אמר זה למעלה:

ובהגיע, אומר ראה כי באסתר היה הפך מכל הנשים הנה מה שנתנה היא אל המלך מצדה, לא היה היופי והבריאות לבד רק היה בידה חוסן ויקר מה שהיתה **בת אביחיל**, שהיו תכונותיה ומדותיה טובות ושכלה שלם מצד תולדותה מאביה הצדיק, והוא היה **דוד מרדכי** שגדלה והוציא כחותיה אלה הטובים אל פועל השלימות, זאת הביאה היא אל המלך, אבל מה שלקחה מן המלך מצדו, שמצד זה תבא ברצונה בלי אונס **לא בקשה דבר**, כי הראית בפועל שהיא אנוסה ואינה מתרצית אליו, וע"כ אמר **ובהגיע תור אסתר לבא**, שרק התור לחצה ואנסה לזה, ולא לבה התרצה לבא, ולכן לא רצתה מאומה רק מה שנתן לה הגי בעצמו, שזה הכריחה לקחת, ואף שעתה חייבה ראשה למלך זה הפעם השלישית, מ"מ **ותהי אסתר נושאת חן** וזה כסה על כל פשעיה:

פסוק טז

ותלקח, עתה סיים שגם סוף בואה לחדר המלך היה באונס, שעז"א ותלקח בעל כרחה, וספר שהיא לא נלקחה אל בית המלך הכולל רק **אל בית מלכותו** החדר המיוחד למלך:

פסוק יז

השאלות:

מי הן הנשים ומי הן הבתולות ושינוי הלשון אהבה וחן וחסד:

ויאהב, באין ספק היו לאחשורוש נשים ופילגשים גם מכבר, ואצלם שייך אהבה, ואצל הבתולות שבאו להמליך אחת מהם שייך נשיאת חן כדי להמליכה, ובשניהם אסתר עלתה על כולנה עד ששם בעצמו הכתר על ראשה ברוב אהבתו אותה ויליכה תיכף:

פסוק יח

השאלות:

למה קראו משתה אסתר, הלא ידוע שהיה בשביל לקיחת אסתר ולמה נתן הנחה ומשאת:

ויעש עתה מספר שגם אחר שכבר המליכה המלך והיא לא הגידה עדיין עמה ומולדתה, עשה המלך תחבולות רבות כדי שתגיד מאיזה עם היא, ובחן אותה בג' דברים, א. מצד הכבוד **שעשה משתה גדול לכל שריו ועבדיו**, וקרא למשתה זאת בשם **משתה אסתר** שהיא היא העושה משתה זאת, וחשב אולי בזה יתעורר בה אהבת הכבוד, שתבוש לפני השרים שהיא אסופי ואין יודעים מולדתה ותגיד, ב. מצד הטוב לעמה, **שהנחה למדינות עשה**, מספק שמא היא מדינה שאסתר נולדתה שם, ובזה מתעורר להגיד מדינתה בידעה כי אז ייטיב ביתר שאת לבני מדינתה ועמה, ג. **ויתן משאת יקרות כיד המלך**, ובזה תתעורר להעשיר בני מולדתה ותגד מולדתה כדי שגם הם יקבלו משאת:

פסוק יט

השאלות:

מה היה הקבוץ הזה שנית אחר שכבר המליך את אסתר ומה ענין פה מה שמרדכי יושב בשער המלך:

ובהקבץ, גם אם היתה יראה להגיד מולדתה, כי אולי היא מעם שפל ונבזה ויגרש אותה המלך, הנה כבר קבץ את הבתולות הנשארות שעדיין לא נבעלו ושלחם לביתן, באופן שהיה לבה בטוח שלא יבחר עוד המלך באחרת, ועוד זאת כי מרדכי נתעלה להיות יושב בשער המלך על כסאות למשפט כאחד השרים, שזה עשו לו בעבור שמצאו אותה בביתו, ובזה הלא בטחה שכ"ש שיעשו לו גדולה וכבוד אם ידעו כי היא בת דודו:

פסוק כ

השאלות:

ולמה חוזר שאסתר אין מגדת עמה ומולדתה וכבר אמר זה, ושטחות הלשון מורה שתלוי בפסוק הקודם ולא נודע יחוסם זה אל זה, ולמה בפסוק יו"ד אמר עמה ומולדתה ופה אמר מולדתה ואת עמה:

אין, וכ"ז לא הועיל רק **אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה**, והנה תחלה הקדים עמה למולדתה, כי שם היה המבוקש לדעת מי היא, ודרך לשאול תחלה על עמה ואח"כ על מולדתה ופה היה המבוקש כדי להטיב עם בני עמה, ובזה שאלו תחלה על מולדתה שהם קודמים לקבל הטוב ההיא ואח"כ על עמה שגם עמהם ייטיבו בעבורה, וספק צדקתה שאף שעלתה לגדולה שמעה לדברי מרדכי כבעת שהיתה תחת רשותו בעת האומן:

פסוק כא

השאלות:

למה הזכיר פה שנית שמרדכי יושב בשער המלך וכבר הזכירו למעלה:

בימים ההם, טרם יבא אל ספור הצרה אשר היה לישראל, הקדים רפואה למכה, להורות כי המכה אינו למען הכות רק למען ירפא, כמו שמקיז דם שמכין תחלה הדברים הצריכים להשקיט מרוצת הדם ולעצרו ולהשיב נפשו אחר ההקזה, ועז"א כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ר"ל שלא אשים עליך המחלה ע"ד ששמתיה במצרים שהיה עיקר הכונה למען הכות הרשע, רק אשים המחלה מצד שאני ה' רופאך, ומצד זה יקדים הרפואה למכה כי זאת עיקר הכונה, ע"כ אחר שהקדים ההכנה הראשונה שזמן ה' לרפאות שבר עמו במה שהזמין להם אחות בבית המלך וישם את אסתר לובשת כתר מלכות, ספר ההכנה השניה מה שהזמין למרדכי זכות וחסד בבית המלך שהציל נפשו ממות, והקדים לספור זה **מה שמרדכי יושב בשער המלך** לשתי כונות, אחת שזה עורר הקנאה משומרי הסף שחרה אפם על שמרדכי יושב בגדולה וכבוד והם עומדים על רגליהם לשמור הסף כדרך השומרים, ב. שמטעם זה בעצמו סבב ה' שישב מרדכי בשער המלך כדי שיודע לו קצף הסריסים, ובאופן שישיבת מרדכי שם היתה סבה לצרת ישראל שעי"ז נתגרה בו המן, והיא עצמה היתה סבה לגאולתן, וזה נס האחד שעשה ה' שמרדכי ימצא שם והיה סבה לרפואת המכה העתידה (הנס הב') **שקצף בגתן ותרש** שהיו שומרי הסף, ולמשמרת זה בוחרים אנשים נבחנים לאוהבי המלך, וה' סבב שיקצפו על לא דבר, כי אחר שהיו סריסים מה להם לקנאות בגדולת מרדכי ג. גוף המעשה מה **שבקשו לשלוח יד במלך** גדול כזה, כי אם יקרה ששרים יעיזו למרוד במלכם הוא בחושבם להמליך איש מביניהם, ולא שיעשו זאת שני סריסים אשר יודעים כי בנפשם הוא:

פסוק כב

נס הג' **שנודע הדבר למרדכי**, ע"י השגחת ה' המפענח נעלמים הד' שהגם שמרדכי לא אמר לאסתר שתגיד זאת בשמו, והיא שמעה לקולו בכל דבר כמו שהקדים ואת מאמר מרדכי אסתר עושה, ופה שנתה דבריו **ותאמר למלך בשם מרדכי**:

פסוק כג

השאלות:

לפני המלך מיותר:

ה. **ויבקש הדבר וימצא**, ר"ל וימצא הדבר, שנמצא גוף הסם שרצו להמיתו, שזה דבר רחוק המציאות כי ודאי הסתירו אותו הסם במטמונים:

ו. **ויכתב**, היה בהשגחת ה' שלא שלם לו המלך שכרו תיכף רק כתבו בספר לזכרון כדי שיעמוד זאת למרדכי לישועה ליום פקודה, והיה בזה השגחה פרטית שלא נכתב בספר

ד"ה הכולל, שהוא נמצא תמיד ביד המשנה, שאז ודאי היה המן מוחקו משם, רק נכתב **בספר דברי הימים המיוחד למלך**, שלא השיג אותו המן, וגם שנכתב **לפני המלך** היינו בפניו שאל"כ היה נקל שהסופר יזייף ויגרע בו דבר:

פרק ג

פסוק א

השאלות:

למה גדל את המן כ"כ ולמה דוקא אחר הדברים האלה. ומהו הכפל גדל וינשאהו:

אחר הדברים האלה בארו המפרשים כי אחר שנשכח מאחשורוש שאסתר הגידה זאת בשם מרדכי, וזה המלך היה חפץ מאד ביחוד לשלם גמול למטיביו, ולא מצא דבר במה שישלם לאסתר עבור שהצילה נפשו משחת, חשב כי אך בזאת יאות לה במה שייטיב להשרים אשר יעצוהו לקחת את אסתר, שהראשון מסריסיו היה מהומן, והוא יעצהו לבקש לו נערות בתולות וע"י נשא את אסתר, ולכן העלהו על במתי עב, וגם כי אחר שנשכח ממנו מי היה המגלה מדבר בגתן ותרש, היה נקל להמן אשר שעתו הצליחה לו לפתות לב המלך שהוא היה המגיד דבר, ולכן העלהו לגדולה, ובאופן שהמן התלבש בטלית שאינו שלו, והכבוד הלז היה באמת מגיע למרדכי אך מאת ה' היתה נסבה שתחול על ראש הרשע לפי שעה עד בא העת להחזיר העטרה לבעליה:

גדל וינשאהו מנמוסי המלכים שלא לגדל איש הדיוט פתאום משפל המדרגה עד רום המעלות, רק יעלהו מדרגה אחר מדרגה, כמו שבארתי זאת ביחוד בפ' מקץ אצל הגדלת יוסף ע"י פרעה, וכן ספר יוסף לאחיו (בראשית מה ח) וישימני לאב לפרעה, ואח"כ ולאדון לכל ביתו ואח"כ ומושל בכל ארץ מצרים, וכן עשה אחשורוש תחלה גדלו שהעלהו להיות שר ואחר כך וינשאהו מדרגה אחר מדרגה, עד שהעלהו **ששם את כסאו למעלה מכל השרים שהיו אתו** במדרגה העליונה, שמהו לראש כלם:

פסוק ב

השאלות:

מה רצה למעט במ"ש אשר בשער המלך היל"ל וכל עבדי המלך כורעים מדוע אמר כי כן צוה לו. הלא להם צוה לא לו. מדוע לא השתחוה מרדכי:

וכל, אח"כ נתן לו רבו יתירא **שכל עבדי המלך אף שיושבים בשער המלך יכרעו וישתחוו לו**, כי מנמוסי המלכים אשר במקום אשר המלך שם לא ינהגו כבוד לשום אדם, כי בזה מיקל כבוד המלך אם יכבד אחד מעבדיו לפניו [וכמ"ש שאוריה החתי מרד

במלכות בית דוד מפני שקרא ליואב בפני דוד אדוני] ואחשורוש מחל על כבודו וצוה שגם בשער המלך יכרעו להמן, יען **כי כן צוה לו המלך** ומחל על כבודו, וגם שלא היה זה רק לכבוד המן שבזה היה בידו למחול רק היה מצות המלך, וגם לא להמן צוה זאת שיפקיד ע"ז ויעניש את העובר מצד עברו מצות המלך ומ"מ מרדכי לא יכרע גמר בלבו שלא לכרוע בשום אופן, והטעם שנמנע מרדכי מכרוע לו, בארו המפרשים מפני שהיתה השתחויה הזאת כענין קבלת אלהות, שכן היה דרך העמים הקדמונים מאמיני ההזיות ליחס אל כל איש שמצאו בו איזו מעלה יתירה בחכמה או גבורה ועושר לאמר שהוא מבני אלים ושכוכב או כח עליון שופע עליו כמ"ש בנבוכדנצר (ד יאל ב) ולדניאל סגיד ומנחה וניחוחין אמר לנסכה ליה, ולכן נמנע מרדכי מזה באשר הוא יהודי. זאת שנית, שגזרת המלך לא היה רק על מי שיש בו ב' תנאים, עבד המלך, ויושב בשער המלך, ומרדכי הגם שנמצא בו תנאי אחד שיושב בשער המלך לא היה מעבדי המלך, באשר הוא יהודי, והיהודי אינו נעשה עבד בנמוסי פרס, ושני הטעמים נכללים במ"ש כי הגיד להם אשר הוא יהודי:

פסוק ד

השאלות:

מ"ש היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי, אין לו מובן, הלא בזה לא היו מסופקים שהוא יהודי, והיה צ"ל היעמדו דברי מרדכי שהגיד להם שלא ישתחוה:

ויהי, העבדים לא משנאה הלשינוהו להמן, רק מאשר הטיל עליהם לשמור מצות המלך ולמחות בעוברי רצונו, וע"כ לא הלשינוהו עד שהתרו בו תחלה, שעז"א **ויהי כאמרם אליו** זאת שנית שהתמידו בהתראה **יום יום** ולא שמע אליהם, אז הגידו להמן, **לראות היעמדו**, ר"ל שמרדכי הגיד להם שלכן אינו משתחוה להמן בעבור שהוא יהודי ואינו יכול להשתחוות לו מצד דתו אולם תרוצו זה צודק שלא ישתחוה לו בעת שהמן הולך מרחוק ואינו רואה, שאז אינו משתחוה רק מצד שעשה עצמו אלוה, אבל אם משתחוה לו בעת שהמן רואה אותו, שאז אין זה לשם אלהות רק מצד שררותו, כי לכל שר וגדול הדרך להשתחוות בפניו, ואם גם בעת שהמן יראה לא ישתחוה לו יודע כי לא מחמת יהדותו ודתו עושה זאת, רק מצד שמורד במלכות, וז"ש **שהגידו להמן לראות** היינו שהמן יראה על מרדכי, ובזה ידעו **אם יעמדו דברי מרדכי** ותרוצו **אשר הגיד להם** שלכן אינו משתחוה בעבור **שהוא יהודי**, שאם בעת יראה המן וילך בקרוב אליו, ישתחוה לו, אז יעמדו דבריו על כור המבחן, וידעו כי מחמת דתו נמנע להשתחוות שלא בפניו, ואין עליו עון אשר חטא, אבל אם גם בעת יראה המן לא ישתחוה, שאז דבריו ותרוצו מה

שהוא יהודי לא יעמודו כי הגם שהוא יהודי לא תמנעהו דתו מהשתחוות לשר וגדול בפניו, אז ידעו כי מורד במלכות הנהו:

פסוק ה

השאלות:

למה לא חרה אף המן עד שראה בעיניו וכי לא האמין להם:

וירא המן, עתה שראה המן, ובכל זאת **אין מרדכי כרע ומשתחוה לו**, בזה ראה והבחין **כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו** מצד עצמו שיש לו שנאה עליו, ועינו צרה בכבודו, כי עתה שהמן רואה אותו לא תיוחס ההשתחויה להשר או הכוכב השופט עליו כמו אם משתחוה אליו בהיותו ברחוק מקום, רק לו בעצמו מצד שהוא שר וגדול, עז"א ומשתחוה לו דוקא, ואז נתמלא המן חמה:

פסוק ו

השאלות:

מה חטאו עם מרדכי האיש אחד יחטא וכל עדתו ישמיד:

ויבז, מספר רשעות המן וגאותו, שהגם שעיקר הקצף היה על מרדכי, אחר שנראה בעיניו שלא מצד דתו נמנע להשתחוות לו רק משנאתו אותו, מ"מ אחר שעבדי המלך **הגידו לו את עם מרדכי** שהם ספרו שמניעת ההשתחויה הוא כולל את עם מרדכי מצד דתם הישראלית ומצד זה היה לו שנאה על כלל ישראל ודתם, **ויבקש להשמיד את כל היהודים מצד שהם עם מרדכי** ומשתתפים בדתו, ורצה להכחיד כלל הדת ההיא באבדן השומרים אותו:

פסוק ז

השאלות:

מלות לפני המן מיותר, וגם מ"ש מיום ליום ומחדש לחדש אין לו באור, גם הלא בדבר כזה ההשגחיי בהכרח ימצא טעם, למה נפל דוקא הגורל על י"ג אדר:

בחדש, **הוא הגורל לפני המן** הגורל הזה היה מין ממיני הגורלות שנקרא שמו פור, והגורל הזה היה רגיל לפני המן להגריל בו בכל עת, וע"י הגורל הזה הגריל מיום ליום, הנה הגורל היה בשלשה עשר בניסן (כמ"ש בפס' י"ב) ובודאי מחשבת המן היה לנקום בעם ה' תיכף והתחיל בגורלו מן ארבעה עשר בניסן שהוא יום המחרת ולא עלה בידו ושוב הגריל על ט"ו ט"ז ניסן תמיד דחהו הגורל עד סוף ימי החדש, וכיון שהגיע לחדש הבא התחיל מיום א' של אייר ודחהו הגורל **מיום ליום** עד יום האחרון שהוא י"ג אייר, כי הגורל מוכרח ליפול על יום אחד מימים הנגרלים, והיה בהשגחת ה' שיפול על יום

המאוחר, כדי שירויחו ישראל זמן, ואח"כ חשב המן בלבו אולי החודש אינו מצליח והתחיל להגריל על החדשים והתחיל מניסן שעומד בו ולא עלה הגורל, וכן דחהו הגורל **מחדש לחדש** עד החדש האחרון שהוא אדר, ושוב לא הגריל על ימי החדש כי כבר בגורל הראשון יצא יום י"ג, ובא גורלו על י"ג אדר, ואם היה מגריל על החדשים תחלה, וממילא היה נופל ג"כ על אדר שהוא חדש המאוחר ואח"כ היה מגריל על הימים היה בא הגורל על יום האחרון של חדש אדר אבל יען הגריל על הימים תחלה, ולא היה במחשבתו להגריל על החדשים נפל על היום האחרון מיום י"ד שהתחיל בו שהוא יום י"ג הבא. ועז"א מיום ליום ומחדש לחדש. תחלה דחהו הגורל מיום אל יום ואח"כ מחדש אל חדש, עכ"פ מן הגורל הזה כבר היה לו לראות שעצת ה' הופיע בגורל הזה להרויח זמן לתשועת ישראל, ועז"א הוא הגורל לפני המן, שהגורל הזה היה מוכן לפני המן למפלתו:

פסוק ח

השאלות:

הלא יפלא איך יסכים מושל עמים להשמיד אומה שלמה על לא חמס בכפם, וביותר יפלא אם באמת ברשעתו הסכים על זאת, איך תמה אח"כ לאמר מי הוא זה אחר אשר מלאו לבו לעשות כן, וכי דבר גדול כזה לא שוה בעיניו אף לזכור את אשר פעל ועשה, וגם אם הרשיע לעשות זאת מדוע שפך חמתו על המן, ומדוע הניחו לכתוב כלל המגלה בימים ההם, שבה נזכר המלך לדראון עולם, גם במלשינות המן לא נזכרו היהודים בשמם רק ישנו עם אחד, ולא נזכר ההשמדה רק לאבדם, ומהו הכפל מפוזר ומפורד, ולמה אמר ודתיהם ל' רבים ומדוע לא אמר שונות מכל דת עם כי הדת ישונה מדת אחר לא מעם אחר:

ויאמר המן, המבואר שהמן גנב את לב אחשורוש בשני דברים, אחד שלא הודיע לו מי הוא העם הזה שמלשין עליהם, שאם היה אחשורוש יודע שהם היהודים שהיו מפורסמים לעם חכם ונבון לא היה שומע לעצתו, וכן אף על עם אחר היותר שפל ונבזה אם היה אומר לו שכונתו להשמידם, ג"כ לא היה שומע לו, אבל המן בערמתו אמר **ישנו עם אחד**, עם הבלתי מפורסם, עד שאינו יכול לכנותו בשם, ויען שרצה להלשינם שמזיקים לכלל העמים, אם באמונתם ואם בהנהגה המדינית, וידוע שאם עם לבדד ישכון במדינה מיוחדת אף שיהיו היותר גרועים לא יזיקו לעמים אחרים השוכנים במדינות אחרות, וכן אם אף ישכנו בין עמים אחרים במדינותיהם, אם עכ"פ בכל מדינה ששוכנים בה יש להם ערים נבדלים, ג"כ אין שכונתם מזיק ולא יקפיד המלך לאבדם, ע"כ הקדים שהוא עם **מפוזר** להוציא שאין להם מדינה מיוחדת, וגם **מפורד** להוציא שגם במדינות

ששוכנים שם לא ישכנו בערים פרטים רק מפורדים ונמצאים בכל שכונה ושכונה, ולא בקצת מדינות **רק בכל העמים אשר בכל מדינות מלכותך** ובאופן שהיזק הנמשך מהם כולל כל העמים, ועתה התחיל לספר שני ההיזקות הכלליות הנמשכות מהם:

א. באמונות, כי **דתיהם שונות מכל עם**, וכלל בזה שלשה דברים, א. שנוי הדת הישראלי מיתר הדתות, ב. שהגם שכל דת ודת בהכרח יהיה משונה מדת זולתו, מ"מ לא ישתנה רק בעקריו ושרשיו, אבל בפרטיהם יתחברו וישתתפו, אבל בדת הישראלי נמצאו בו דתות שונות ומצות רבות חלוקות עד שנחשב להרבה דתות וכל הדתות האלה הנבדלות משונות מכל דתי העמים, ולא יתדמו אליהם בשום דבר ג. שלא לבד שדת הישראלי משונה מדתות העמים, אבל הם משונים גם מכל העמים בעצמם, כי הדת תבדיל אותם מן העמים במאכליהם ומלבושיהם והנהגתם, עד שע"י הדת משונים גם בחיי האנושית מכל עם, ונגד הקבוץ המדיני אומר **ואת דתי המלך אינם עושים**, שגם בדבר שאינו נגד דתם רק בעניני ממון אינם עושים דת המלך, ומהם לומדים כל העמים למרוד במלך ופקודיו, ואחר שחשב ההפסד הגדול המגיע על ידם, אומר בל תחשוב שיש לך מהם איזו תועלת שבעבורו תניחם, אמר בכלל **ולמלך אין שוה להניחם**, שאין לך שום תועלת שישוה נגד ההיזק שתמצא בהנחתם:

פסוק ט

השאלות:

יפלא מאד וכי עושי המלאכה הם הממונים על אוצרות המלך וגנזיו, הלא ליד הסוכנים ראוי שישקלם, גם היתכן שימכר המלך עם ונפשות אישיו במחיר, לא נשמע כזאת בכל דברי הימים הקודמים, ואם נתחייבו להשמידם למה יקח כסף מחירם:

אם, זאת הדבר השני שגנב לבו שלא אמר לו שרוצה להשמידם **רק לאבדם**, שפשטות באורו הוא לאבד צורת האומה שהיא דתם לבטל דתם ולהכריחם לשמור דתות של יתר העמים, או יותר ענינים כאלה שיעשו תחבולות שישבת ענין העם ההוא וחוקיהם ונמוסיהם, ולא כוון אחשורוש כלל אל הריגה ואבוד **נפשות**, **ועשרת אלפים** אמר בל תחשוב כי תצטרך להוציא ע"ז הוצאה רבה ולהחזיק פקידים הממונים על כך, ונבוני לב אשר יחרצו במלאכה הזאת להעבירם מדתם, כי עושי המלאכה הזאת שהם המדיחים אותם יעשוהו כ"כ בשמחה עד שהם עוד ישקלו כסף עבור זה נשעור הכתוב **על ידי עושי המלאכה הזאת** (אהיה אנכי ביכולת) **לשקול עשרת אלפים ככר כסף אל גנזי המלך**, כי הם ישקלו כסף כדי שיעשו מלאכה זאת, שיחשב בעיניהם לשכר ואושר, ובזה רמה את המלך שכל העמים ישמחו בזה להשיב תועים אל דרך:

פסוק י

השאלות:

למה מספר שנתן הטבעת ביד המן, ולמה קורא פה ביחוד בשם יחוסו ובכנוי צורר היהודים:

ויסר, עתה מספר כי המלך לא אשם בדבר זה מאומה, כי אחר שגנב לבו ולא הגיד לו מי העם, ולא שדעתו להשמידם, אם היה המלך עצמו חותם האגרות היה רואה כי מרמה בדבר ולא היה מסכים עמו, אבל המלך מבטחונו בו מסר הטבעת לידו לחתום בשמו, והוא שנה וכתב להרג וכריתות, וע"כ אמר שלא המלך היה החייב בדבר **רק שהמן היה הצורר היהודים**, והוא כתב הכל מדעתו, ע"פ משטמת אבותיו השמורה אתו עד נצח יען שהוא אגגי:

פסוק יא

השאלות:

מ"ש הכסף נתון לך היל"ל יהיה לך כי לא נתן לו רק מחל לו:

ויאמר, מבאר שנית תומת המלך בל יחשוב אדם שעשה זה בעבור הכסף, כי אדרבה לפי מחשבתו שרוצה לישר העם ולאבד רוע דתם ומדותיהם אמר לו **שהוא יתן לו הכסף** הצריך להוצאה על זה מאוצרותיו, ויתן בידו הכסף **עם העם לעשות בו הטוב בעיניו** כפי שימצא דרך הישר להסיר המכשלה היוצאה מרוע דתם והנהגתם לטוב להם:

פסוק יב

השאלות:

אחר שהעת לקיים דבר הדת להרוג היהודים היה בי"ג אדר הבא, מדוע זה מהר לקרא תיכף לסופרי המלך בו ביום, והלא עוד חזון למועד:

ויקראו, עתה מספר ערמת המן, איך חשב מחשבות להוציא רשעו אל הפועל שאחר שרמה את המלך והשיג הטבעת, ירא פן אחר ימים יודע למלך מי הם העם, ומה הוא רוצה לעשות בהם ויפר עצתו, ע"כ מהר לכתוב הספרים בו ביום, ומספר כי סופרי המלך **כתבו ככל אשר צוה המן** לא כאשר צוה המלך, כי המלך לא ידע מזאת כלל והנה בכל מדינה נמצאו כמה עמים, ולכן כתב לכל מדינה שתי אגרות, א. לאחשדרפון, ב. להפחה, ולכל עם אשר במדינה כתב לשר אשר הוא לראש אל העם, ומן הרגיל שכל מדינה יש לה כתב מיוחד ולכל עם ועם יש להם לשון מיוחד, אבל לרוב כל בני המדינה מתיחדים בכתבם, לכן אמר שכתב לכל מדינה ככתבה ולכל עם כלשונו:

פסוק יג

ונשלוח, זאת שנית ששלח הספרים תיכף ביום ההוא ביד הרצים, כדי שאף שירצה המלך לחזור בדבר לא יוכל להשיב את הספרים כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, וגם בחר שהשמד הכללי יהיה בכל המדינות ביום אחד כדי שלא יהיה להם שארית ופלטה, וגם לא באר בכתבו שהגזרה כוללת כל המדינות, כמו שבאר מרדכי בכתביו, כדי שכל שר ופחה יחשוב שרק במדינתו נגזר זאת, ויירא יותר לשנות דבר [ועיין לקמן ח' בארתי יתר השנוים שבין מכתבי המן למכתבי מרדכי]:

פסוק יד

השאלות:

מה היה הפתשגן הכתב, וכי הכתב הראשון לא נודע באורו רק ע"י השני, והלא הפתשגן היה סתום וממ"ש גלוי לכל העמים משמע שהראשון היה חתום וסתום ומדוע היה זה, ומה היה הכונה שיהיו עתידים, ולא אמר למה ועל מה:

פתשגן, לדעתי עשה בזה ערמה כפולה, כי הספרים ששלח לשרי המדינות היו חתומים בחותם המלך, וכתוב עליהם מלמעלה שלא יפתחו רק עד שיבא יום י"ג אדר, כמו שהמנהג עוד היום אצל המלכיות, ועז"א ונחתום בטבעת המלך שהיו חתומים למעלה באופן שלא ידע איש מה היה כתוב בהם, רק עם הספרים האלה החתומים שלח עוד אגרות פתוחות פתשגן הכתבים החתומים, וזה היה בגלוי לכל העמים, שיהיו עתידים ליום י"ג אדר למלחמה, שבאותו יום יפתחו האגרות החתומות וידעו על מי ומי ילחמו, ובזה התנכל עצה עמוקה, א. כי רצה שעד אותו זמן לא תודע הגזרה הזאת לשום אדם כי האגרות יהיו חתומים, ועי"כ לא יוכלו היהודים לבקש עזר והצלה, ולא להעמיד מליצים בבית המלך, וגם המלך לא ידע הדבר עד אחר מעשה, ב. שע"י עצה זו היה בטוח שלא יברחו היהודים למדינות אחרות ולא יסתירו את עצמם כי אחר שלא יודע עד אותו זמן למה יהיו עתידים, ממילא גם היהודים יהיו עתידים ליום ההוא בכל עיר ועיר עם יתר העמים, ובפתוח האגרת ויתודע כי עליהם נגזר השמד יקומו עליהם ויהרגום:

פסוק טו

השאלות:

למה לא נתנה הדת בשושן עד שיצאו הרצים והלא שושן קודם לכ"מ, איך ישב המלך לשתות אחר שמכר עם גדול להשמיד ולאבד, אין זה כי אם לב אכזר, ומה זה מ"ש והעיר שושן נבוכה שלא נודע באורו:

הרצים, גם הערים למהר על הרצים שיצאו תיכף כדי שלא יוכל המלך לחזור, ולא עוד אלא הדת לא נתנה בשושן עד צאת הרצים כדי שלא יודע להמלך תחלה, כי חשש פן ישלח המלך אחר כתב הדת וירצה להחזירו, וספר עוד לראיה, שהמלך לא ידע מכל זאת מאומה כי ישב עם המן לשתות, ואם היה זה בידיעתו ליתן דת לאבד אומה שלמה ואיך ישב אז לשתות הלא גם בין הדנים דיני נפשות הנמוס שלא לשתות יין ביום שגזרו על איש עונש מיתה אף כי בעת נמכרה אומה שלמה להשמיד, וספר שהעיר שושן היו נבוכים בדבר כי לא ידע שום איש מה נכתב בהספרים החתומים, והפתשגן אין מבואר על מה יהיו עתידים באופן שעלתה עצתו, אם במה שנעלם דבר מן המלך, אם במה שנשאר דבר סתר בכל עיר, רק ה' הפיר עצתו ע"י מרדכי כמו שיבואר:

פרק ד

פסוק א

השאלות:

מהו הרבותא שמרדכי ידע, הלא היה הדת גלוי לכל העמים, ואם שידע מן פרשת הכסף זה אין נ"מ לגוף הענין אחר שראה שנחרצה הגזרה, למה יצא לצעוק ברחובות קריה, וזה מדרך הסכלים הלא היה לו לבקש עצות בחכמה, לא להרעיש עיר ומלואה:

ומרדכי, יושב בשמים ישחק, ועם כל המחשבות שחשב שישאר הדבר בסוד, נודע הדבר למרדכי ע"י השגחת ה' וידע כל הדברים שעברו בינו ובין המלך, וכן איך רמה את המלך וכל עלילותיו ותחבולתיו, ובזה הכין א"ע לשני דברים, א. **שקרע את בגדיו וילבש שק ואפר** לתשובה ותפלה, להפיק רצון מאשר בידו לב מלכים, ואח"כ לאמצעיים טבעיים, והיתה עצתו הראשונה שלא יהיה הדבר בסוד, רק שיודע בין לגויי הארצות ובין להמלך, כי עי"כ יעמדו מליצים להשבית הדבר ולכן **יצא ברחובות קריה וזעק** לאסוף אליו המונים שיתפרסם הדבר:

פסוק ב

השאלות:

למה בא עד שער המלך:

ויבא, אח"כ בא לפני שער המלך כדי שיודע הדבר בחצר המלך אם לאסתר אם להמלך עצמו, **כי אין לבא**, יש בזה ב' כונות, א. שמצד זה לא נכנס פנימה, ב. שמצד זה היה דבר מחודש במה שעמד בשק לפני השער שאין רגילים ללכת בשק גם באותו המקום ויתפרסם בחצר המלך:

פסוק ג

השאלות:

פסוק זה הלא מקומו למעלה אחר הרצים יצאו דחופים, כי ע"י הרצים נודע לכל, למה לא אמר פה ובכל עיר ועיר כמ"ש להלן (ח' י") ולמה כפל דבר המלך ודתו:

ובכל, הנה קודם שפרסם מרדכי הדבר לא ידע מזה איש, אבל אחר שהרעיש מרדכי עיר ומלואה, נתפשט הדבר איש מפי איש למקומות פרטים בכל מדינה, כי לא נודע הדבר לשום אדם זולת ע"י צעקת מרדכי (כי האגרות הנשלחים היו חתומים) ועז"א **דבר המלך ודתו מגיע**, ר"ל במקום אשר נודע גם הדת שהוא מה שהיה כתוב בהאגרות החתומים וע"כ לא נאמר פה בכל עיר ועיר כי לא הגיע הדבר לכל המקומות רק לעיר אחת במדינה **אבל גדול ליהודים** תשובה ותפלה ואבלות:

פסוק ד

השאלות:

אחר ששלחה שילבש בגדים פשיטא שיסיר שקו:

ותבואנה, ע"י שבא מרדכי בשער המלך, **ותשלח** רצתה לשמוע הדבר מפי מרדכי מה זאת ותשלח בגדים שילבש על השק באופן **שיסיר שקו מעליו** שלא יהיה על בגדיו רק תחת בגדיו ויוכל לכנוס בשער המלך, **ולא קבל** כי לא רצה להפסיק רגע מתחנונים, שזה כעוזב בטחונו מה' וסומך על עזרת בשר:

פסוק ה

השאלות:

למה בחרה בהתך ואשר העמיד לפניה מיותר, לשון ותצוהו על מרדכי אינו מדוקדק, כי צווי הנקשר עם על מורה שאיש אחד ישגיח או יהיה ממונה על דבר אחר והיל"ל ותשלחהו אל מרדכי, ומהו הכפל מה זה ועל מה זה:

ותקרא, אחר שהבינה שיש בזה סוד כמוס, **שלחה להתך** שהיה אצלה נאמן רוח מכסה דבר, כי הוא מסריסי **המלך אשר העמיד לפניה** ביחוד ואיש סודה, ויען שלא ידעה אם יאמין לו מרדכי לחשוף מסתוריו לפניו, לכן **ותצוהו על מרדכי**, היינו שיחקור מן הצד סבת הדבר, וצותה ג"כ שיחקור **מה זה ועל מה זה**, כדרך הרופא האומן הבא לרפאות החולי שחוקר מהות החולי, וגם הסבה שבעבורה באה החולי, ר"ל הרעה בעצמה וגם סבתה, כי א"א להסיר המסובב אם לא בהסתלק הסבה תחלה וכ"פ מהר"א אשכנזי:

פסוק ו

רחוב העיר, לחקור הדבר:

פסוק ז

השאלות:

מהו את כל אשר קרהו, הלא הוא מקרה הכלל כולו ומה ענין פרשת הכסף היל"ל הכסף:

את כל אשר קרהו, תחלה הגיד לו הסבה, שהוא היה המסבב לזה ע"י שלא השתחוה להמן, וגם הגיד **פרשת הכסף**, ר"ל שבהכסף הזה שאמר לשקול, היו בו שני פרושים, כי לפני אחשורוש אמר שעושי המלאכה יתנו העשרת אלפים ככר כסף, והיה אחשורוש מדמה שהוא בעבור השמחה שיהיה להם בדבר הזה יתנדבו רכוש לאוצר המלך והמן כוון באמת שמן השלל והמלקוח שמגיע ממנו מכס למלך, יהיה עשרת אלפים סך המכס, באופן שרמה את אחשורוש:

פסוק ח

השאלות:

אם היה זה פתשגן הכתב שהיה גלוי לכל העמים, הלא שם לא נזכר להשמידם, ואם היה מן הספרים שהגיעו ליד שרי המדינות איך הגיע כתב זה למרדכי אחר שאומר להראות את אסתר למה אומר להגיד הלא אחר שתראה אין צריך להגיד עוד:

ואת פתשגן, **הדת** היא הספרים החתומים שבם היה כתוב להשמידם, וספרי הדת האלה לא היו ביד מרדכי כי היו מונחים חתומים תחת יד פחת שושן, רק הפתשגן היה בידו שניתן בגלוי להיות עתידים, ומלת להשמידם מוסב אל הדת, ר"ל מן הדת אשר נתן בשושן להשמידם, שהוא הספרים החתומים, נתן לו פתשגן הכתב **להראות את אסתר** שכבר נעשה בהכרח איזה דבר אחר שכתוב בפתשגן שיהיו עתידים למלחמה ליום נכון, **ולהגיד לה** ר"ל ע"פ הסימן הזה יוכל להגיד לה בעל פה, כי כוונת הפתשגן הוא שיהיו עתידים להשמיד את היהודים, ועי"כ **לצוות עליה לבא אל המלך** להציל שארית ישראל:

פסוק י

השאלות:

ותאמר ותצוהו, כפל ללא צורך:

ותאמר, אסתר יראה לשלוח התך שנית אל מרדכי פן יכירו בו אנשי המן שהולך ושב בשליחות מן מרדכי לאסתר, וע"כ אמרה להתך ותצוהו שיראה להגיע הדברים אל מרדכי ע"י שליח אחר:

פסוק יא

השאלות:

למה פרטה ביחוד עבדי המלך ועם המלך מהו אחת דתו, היל"ל יומת, השאלה חיותו

נפלאה איך לא חרפה נפשה למות בשמעה אבד כלל ישראל, מ"ש ואני לא נקראתי הוא תפל מבלי מלח ודברי מותר:

כל עבדי, השיבה לו שתי טענות, טענה אחת כי אם תכנס עתה תהיה בספק סכנה, וגם לא תגיע למחוז חפצה לבקש בעד עמה, א. **כי כל עבדי המלך יודעים**, ולא יהיה תירוץ שלא ידעה דת המלך שהנכנס שלא ברשות חייב מיתה, ב. **כי כל עם מדינות המלך יודעים**, ובזה אף שירצה למחול על חטאה לא יוכל, אחר שהוא חטא פרהסיא כמו שהיה בושתי, ולא תאמר שהגזרה אינה כוללת את כל הנכנסים לז"א **אשר כל איש ואשה** מבלי הבדל יהיה מה שיהיה, וכן בל תאמר שהגזרה אינה רק על הנכנס שלא לצורך, אבל הנכנס לצורך דבר גדול כדבר הזה להציל עם לקוחים למות, לא יומת:

לז"א **אשר יבא אל המלך אשר רק לא יקרא** כל שלא יקרא אין הבדל בדינו, **רק אחת דתו להמית**, ר"ל בין שיהיה הנכנס ראוי לנשיאת פנים או לא, ובין שיהיה עסקו נחוץ או לא, אין הבדל בדתם וכולם חייבים מיתה, ממילא הנכנס שלא ברשות הנהו בן מות תיכף, **לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב** מכפר עונו **וחיה**, ובכל זאת הלא כבר נתחייב מיתה רק המלך עשה עמו חסד, ומעתה אם אכנוס שלא ברשות אף שימחול לי המלך, די שאציל את נפשי ולא אוכל לבקש עוד בעד אחרים, וזאת הטענה האחת טענה הב', כי להציל לקוחים למות צריך לנסות כל האמצעים אף היותר רחוקים אולי ישלח ה' ע"י עזרו מקדש, אבל כל זה אם אין דרך היותר קרוב להצלה, אבל כשיש דרך היותר בטוח הלא צריך לתפוס הדרך היותר נכון, ועז"א אחר שאני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום, הלא ודאי בימים אחדים יקרא אותי, ואז יהיה יותר בקל לבקש בעד העם, וטוב יותר להמתין עד שאקרא:

פסוק יב

השאלות:

ויגידו מי הם המגידים, ודברי חז"ל ידועים:

ויגידו, השלוחים ששלח התך:

פסוק יג

השאלות:

בנפשך מיותר:

אל תדמי, הודיע לה בשליחות הזה כמה פנות יקרות:

א. כל שאנו רואים דבר היוצא מן הרגילות והטבע צריכים אנו לשית על לב כי ה' עשהו להיות זה אמצעי אצלו לאיזה תכלית השגחיי, וסבה לאיזה מסובב, ועפ"ז אחר שהצלחת

אסתר שתעלה משפל מצבה אל בית המלכות הוא רחוק מן הענין הרגיל, בהכרח היה בדבר ה' לאיזו תכלית, ואחר שראינו שאז קרה לישראל הצרה הכוללת, מבואר כי הזמינה ה' לרפאות על ידה שבר עמו, ב. לכל צרה הבאה על ישראל יש עת מוגבל וזמן ויום הכסה מוכן לתשועה ע"י ההכנות והסבות שהכין לישועה, ואם לא יושעו ע"י סבה אחת בהכרח יעמיד להם ה' סבה אחרת להצלתם כי לא יטוש ה' את עמו, ג. כל דבר שאין מציאותו בעבור עצמו רק בעבור דבר אחר, מציאותו וקיומו תלוי בדבר ההוא אשר בעבורו הוא נמצא, כמשל הבונה גנת החורף לגדל נטעים וצמחים שיתנו פרים בחורף כבקיץ, הנה לא יהיה מציאת הבנין ההוא רק בעבור הגידול של החורף, ואם יסכים בדעתו שיניח לגדל הצמחים האלה בקיץ, אז ממילא יהרוס את הבנין, כי בקיץ יש סבות אחרות המועילים אל הגידול ע"י חום השמש והאויר וא"צ לתנור וחמום אשיי, ע"פ זאת חוה לאסתר דעת, כי אחר שכל מציאותה במעלה הזו להיות בבית מלכות, אינה בעבור עצמה רק בעבור הצלת היהודים, ובע"כ הזמין ה' גם סבות אחרות רחוקות שבאם תפשע אסתר ותחשוך מלהציל עם ה' יצילם ע"י הסבות האחרות, ממילא צריך לה לחשוב כי מציאותה בגדולה וכבוד הוא רק בעבור שיהיה על ידה ההצלה בעת ההיא המוגבל שהיא עתה, ואם תעבור העת ההיא ולא תתאזר חיל להציל בין כך יגיעו הסבות האחרות, כי לא יעזוב ה' נחלתו ביד אשה אחת שי"ל בחירה לטוב ורע, ובהכרח יש עוד סבות ואז לא יצטרך לך אחר שכבר הגיעה הישועה ממקום אחר, וז"ש **אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך**, ור"ל אל תחשבי כי מה שאת בית המלך הוא דבר התלוי בנפשך ושמציאת גדולתך היא בשביל עצמך, לא בשביל היהודים והצלתם, עד שתחשבי שאת היא העקר והצלת היהודים ימשך ממך במקרה, כי נהפך הוא, שעיקר היא הצלת היהודים ומן הצלתם נמשך גדולתך כמ"ש בהקדמה א', ועז"א בנפשך:

פסוק יד

השאלות:

מהו בעת הזאת וביחוד מה מהר עליה הלא עוד חזון למועד ובתוך כך תקרא אל המלך, ומ"ש אם לעת כזאת אין לו באור:

כי אם, ומזה המשיך אחר שמציאותה בבית המלך הוא רק שתהיה סבה לתשועת ישראל, ובהכרח לא עליה לבד תמך כל הצלתם, רק אם תתרשל בהכרח יקומו ויגיעו הסבות האחרות לתשועה, ועז"א **כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר**, כמ"ש בהקדמה ב', וממילא **את ובית אביך תאבדו**, אחר שמציאותך במעלה הזאת יהיה אז לבטלה כמ"ש בהקדמה ג', ובאר הדבר **ומי יודע**

אם לעת כזאת הגעת למלכות, ר"ל בל תחשבי כי תהיי להם עזר לתשועתם אחר ימים אחדים, שתהיי קרואה מן המלך, כי יוכל להיות שאותך לא הזמין ה' רק לעת הזאת שעל ידך תהיה תשועתם היום, ואם תמתיני עד למחר עבר זמנך, כי על מחר הזמין ה' סבות אחרות, כמשל של בית החורף שאינו צריך בזמן הקיץ, שכבר הוכנו סבות אחרות לגידול הצמחים, ותאבדי אחר שתהיה מציאותך בגדולה לבטלה:

פסוק טז

השאלות:

מהו וצומו עלי וכי עליה יצומו, ומה זה כאשר אבדתי אבדתי, איך נאבדה עד הנה:

לך כנוס, אחר שהבטיחה מרדכי שבין כך וכך ישראל יושע בה', ולא ירויחו ממנה רק שעל ידה תוקדם התשועה, נתרצית ללכת אחר שבטח לבה שגם אם תהרג לא תאבד תקוה ויושעו ע"י סבות אחרות, ע"ז בקשה שעכ"פ **יצומו עליה** ויבקשו עליה רחמים, **ובזה תבא אל המלך גם נגד דת המלך**, **וכאשר אבדתי** ויהרגני המלך ע"י שאעבור מצותיו, הלא לא יהיה נזק כולל רק **אבדתי** אני לבדי ורוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר:

פסוק יז

ויעבור בכל רחובות היהודים וגזר תענית כציווי אסתר:

פרק ה

פסוק א

השאלות:

הי"ל בגדי מלכות מהו ההבדל בין בית המלך ובית המלכות:

ותלבש אסתר מלכות, המלכות לבשתה ויהי כמדה, עד שכל רואיה הכירו כי לה יאות המלוכה ע"ד (איוב כ"ט:י"ד) צדק לבשתי וילבשני:

ותעמוד והמלך יושב, בית המלכות היה קרוב אל החצר ששם ישב על כסאו לשפוט את העם ולפנים ממנו היה בית המלך, שהם החדרים המזומנים לצרכו לשבת שם, ושם היה יושב תמיד בעת שלא היה עוסק בצרכי הנהגת העם, ולכן עמדה אסתר נוכח בית המלך המיוחד לו אבל בהשגחת ה' הזדמן שהמלך **ישב עתה בבית המלכות** שהוא קרוב אל החצר, וגם הזדמן שהעמיד את הכסא **נכח פתח הבית**, באופן שראה אותה תיכף ומיד:

פסוק ב

ויהי מספר כי באהבת המלך את אסתר לא עלה בלבו מעולם שהגזירה הזאת שלא יכנס איש לחצר המלך הפנימית בלא רשות יכלול גם את אסתר, כי ביאתה אצלו אף לבית מלכותו היה חביב ויקר לו ולא חשב עליה כלל שתצטרך לעמוד בחצר ולהמתין עד שיושיט לה השרביט, וע"כ **כראות המלך את אסתר**, הגם שהיא **אסתר המלכה** ולא עליה תחול הגזירה זאת, מ"מ בענותה **עומדת בחצר** ואינה נכנסת לפנים, מצד זה **נשאה חן בעיניו**, כי ראה שזה אך מענות צדק אשר בלבה, עשה רצונה **ויושט לה את שרביט הזהב**, ומספר כי הזדמן שהשרביט היה **בידו** בעת ההיא שזה ג"כ דבר שאין רגיל, ובהשגחת האל המשגיח:

פסוק ג

השאלות:

הכפל מה לך ומה בקשתך, מה אמר וינתן לך ובכ"מ אמר אצל הבקשה ותעש:

מה לך, אחר שהבין כי ודאי איזה דבר גדול הניעה לבא אל המלך ובהחלט שדבר ההוא, הוא, או להסיר ממנו איזה היזק, או בעבור שתשיג איזה תועלת ולכן אמר **מה לך אסתר המלכה**, היינו מה הגיע לך מן ההיזק שבעבורו באת, או **מה בקשתך** להשיג איזה ריוח ותועלת והנה תחלה לא אמר ותעש, כי לא רצה לתת לה רק אם תבקש דבר לצרכה, לז"א **וינתן לך**, לא אם תבקש שיעשה דבר לצורך אחרים בעניני המלוכה, שזה נכלל בלשון ותעש:

פסוק ד

השאלות:

פה אמרה אם על המלך טוב ולקמן (פסוק ח' וסי' ז' ג') אם מצאתי חן מה היה כונתה שזמנה את המן לבית המשתה:

יבא המלך הטעמים שזמנה את המן רבים במפר', והיותר קרובים אצלי, הם שלשה, א. בל יחשוב אחשורוש כי משנאה עצמיית שיש לה עליו מבקשת את נפשו, לכן הראית כי היא אין לה עליו שום משטמה רק הצלת נפשה ועמה מבקשת, ב. כדי שתעמיד טענותיה נגדו פתאום שלא יהיה לו פנאי לסדר טענותיו, ולעת מצוא שתוכל להעלות בקל חמת המלך עליו במשתה היין, שבעת ההיא יהיה המלך בטבעו נוח לכעוס ולעשות משפט חרוץ, ג. כי הצלחת המזל כשעולה עד תכלית נקודת הרום, שוב מתחיל לירד כידוע, ואחר שראתה מזל הרשע מצליח עד, קצה המעלה ולא חסר לו אך המלוכה העלתה אותו גם בזה שיהיה בעיניו תכלית הצלחתו כמו שיתבאר בפסוק י"ב, שמעתה תתחיל

המסבה להתהפך בהכרח להורידו אל עמקי בור. והנה פה לא אמרה אם מצאתי חן, כי לדבר כזה שיבא אצלה לשתות א"צ למציאת חן, רק אם על המלך טוב לשתות ולאכול, ואמרה **אשר עשיתי**, לאמר שהכל נכון באופן שימהר ביאתו ולא ידחנו ליום מחר:

פסוק ה

השאלות:

מהו לעשות את דבר אסתר:

לעשות את דבר אסתר, ר"ל בל יחשוב כי אסתר תתכבד בביאת המן, רק המן יבא מצד ציווי אסתר ופקודתה, כעבד המחוייב לעשות רצון אדוניו:

פסוק ו

השאלות:

מה רצה בכפל שאלתך ובקשתך ואצל שאלתך אמר וינתן לך ואצל בקשתך אמר ותעש, וכן דייק (בפסוק ח') לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי וכן בסימן ז' (פסוק ב'):

מה שאלתך, המפרשים הבדילו בין שאלה ובקשה, כי בכל מבוקש מה שישאל תקרא **שאלה**, והתכלית הנרצה אל השואל תקרא **בקשה**, כמשל המבקש אלף זהובים כדי לקנות בעדם נחלת שדה וכרם, יהיה האלף זהובים השאלה, והשדה והכרם הבקשה וע"ז השיבה כי שאלתה ובקשתה אינם שני דברים רק דבר אחד, שיבא המלך והמן אל המשתה, כי זה תשאל וזה תכלית המבוקש שלה. ולדעתי, שאלה הקטנה אשר ישיגה השואל בקל תקרא שאלה, והדבר הגדול שצריך לבקשו ע"י תחנונים נקרא בקשה, וכבר בארתי זה במק"א. וע"פ זה כל שתשאל המלכה לצרכה נקרא שאלה, כי ע"ז אינה צריכה לחנן ולבקש כי ודאי לא ישיב את פניה, ואשר תבקש לצורך אחרים נקרא בקשה, כי ע"ז צריכה לבקש ולחנן. ואחר שתחלה אמר ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך, שקרא גם הדבר שתבקש לצרכה, שיתן לה בשם בקשה יען שיהיה דבר גדול הנוגע עד חצי המלכות, אבל עתה אחר שעל מה שתבקש לצרכה כבר הובטחה מן המלך וע"ז אין צריכה לחנן, קרא כל מה שתבקש לצרכה בשם **שאלה** ואשר תבקש לצורך אחרים כמ"ש ותעש קרא בשם **בקשה**, כי ע"ז לא הובטחה עדיין וצריכה לחנן:

פסוק ז

שאלתי ובקשתי אסתר השיבה לו בהשכל ודעת, תחלה אמרה כי אין לה לשאול מן המלך שום דבר רק שתמצא חן בעיניו לעשות שאלתה, כי מציאת חן ונדיבת רוחו למלאות שאלתה זאת תיקר בעיניה מן השאלה עצמה אשר תשיג, וזה שאמרה **שאלתי ובקשתי** העקרית היא **אם מצאתי חן בעיני המלך לתת את שאלתי**:

פסוק ח

השאלות:

מהו הכפל מצאתי חן ואם על המלך טוב, ולמה התחיל שנית שאלתי ובקשתי, מה תעשה מחר כדבר המלך שהמפרשים מחולקים בבאורו:

אם מצאתי חן, ר"ל התניתה בזה שני תנאים, א. שתהיה היא רצוי אליו לתת שאלתה מצד מן השואל, ב. שיהיה המבוקש עצמו דבר שטוב לפני המלך ואינו נגד רצונו, כי מה שנגד רצונו אינה מבקשת שיתן לה, כי מבטלת רצונה מפני רצונו, ואז **יבא המלך והמן אל המשתה** שתעשה למחר, **ומחר אעשה כדבר המלך** לאמר את הבקשה שאני מבקש, וגם בזאת השכילה לאמר, כי היא איננה כדאי לבקש דבר מן המלך, אבל אחר שהמלך פקד עליה שתבקש ממנו דבר, הנה תבקש בקשתה כדי לקיים דבר המלך ופקודתו שרוצה בזה שתבקש:

פסוק ט

השאלות:

ביום ההוא מיותר, ולא קם ולא זע כפל ענין פה אמר על מרדכי חמה ולמעלה (ג' ה') וימלא המן חמה:

ויצא המן, מספר גנות הרשע הזה ורוע תכונתו, שעד עתה בכל המעלות אשר עלה לא שמח מימיו, כי כל מעלה שהשיג היה מבקש מה שאחריה, והיתה המעלה הקודמת קטנה בעיניו, רק היום ההוא שהגיע לקצה הגדולה והכבוד להיות שוה עם המלך אז היה היום הראשון שיצא שמח וטוב לב, אולם גם זאת לא נמשך הרבה, כי אך כאשר ראה מרדכי התהפכו מחשבותיו ליגון ואנחה, **ולא זע**, ראה שחוץ מה שלא קם מלפניו, אין לו שום יראה ופחד במה שיודע כי בנפשו הוא, שאם נמנע להשתחוות לו מצד דתו, עכ"פ ראוי שיפחד ביודעו כי ענוש יענש ולכן עתה התמלא על מרדכי עצמו חמה, (כי בראשונה היה החמה כוללת כל עם מרדכי ודתם, וע"ז למעלה כתב סתם וימלא המן חמה:

פסוק י

השאלות:

מ"ש ויתאפק ויבא אל ביתו, המשמעות שהיה בדעתו ללכת אל מקום אחר:

ויתאפק, מבואר שעלה על לבו לשוב אל המלך ולהלשין את מרדכי להמיתו, אבל שוב התאפק ולא שב אל המלך, **רק ויבא אל ביתו** וישלח אחר אהביו להתיעץ על הדבר:

פסוק יא

השאלות:

למה ספר עתה כבוד עשרו:

ויספר, הנה מה שנמנע המן עד הנה לשלוח יד במרדכי לבדו, היה מפני שנחשב לו להעדר כבוד שיהיה לו ריב ומשפט נגד איש יהודי השפל בעיניו על שבלתי משתחוה לו, שלפי גדולת המן ראוי שלא ישקיף כלל על כבוד איש כמוהו או בזיונו, לפ"ז גדולת המן היה סבה לשיגדל חטא מרדכי על שמקל בכבודו, והוא עצמו היה סבה שלא יכול לשלוח בו יד כי בזה יופחת כבודו, ולכן הקדים לספר גדולתו הרב כי הוא היסוד שבעבורו מצטרך להתיעץ ויען שהצלחת הזמן יהיה בשלשה ענינים, ריבוי הקנינים והבנים והשררה, לכן השתבח בשלשת אלה כי בכולן הצליח, וע"ז כבוד עשרו ורוב בניו ואשר גדלו המלך:

פסוק יב

השאלות:

מ"ש לא הביאה כי אם אותי, וכי היה מן ההכרח שתביאה עוד אחרים והלא עקר הרבותא שהביאה אותו, והיל"ל ואף הביאה אסתר אותי אל המשתה בחיוב ולא בשלילה:

ויאמר הוסיף לאמר כי הגיע לקצה האחרון מן המעלה, כי המשתה שתעשה המלכה ראוי שתקרא אליה כל שרי המלך, שלא נשמע מעולם לעשות משתה לאיש אחד או שנים, כמו שנאמר ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו, אבל אני גדול כ"כ בעיני המלכה עד שאני שקול בעיניה ככל שרי המלך בכלל, ובמה שזמנה אותי נחשב כאילו היתה משתה כוללת לכל שרי המלך, ועז"א לא קראה כי אם אותי, והוסיף עוד וגם למחר אני קרוא לה, ר"ל ראו גדולתי, המלכה יש לה לבקש דבר מן המלך, ויראה שלא ימלא בקשתה וקראה אותי ג"כ שאני אבקש בעדה למלאות שאלתה, שזה מבואר שאני גדול יותר מן המלכה והיא צריכה אלי:

פסוק יג

וכל זה איננו שוה לי, ר"ל שלא יוכל להשוות הגדולה הזאת נגד הבוז שמשיג מן מרדכי, כי בעבור גדולתו זאת חטא מרדכי גדול מאד, ונגד זה בעבור זאת בעצמו אינו יכול להתבזות לשלוח בו יד, וע"ז שאל עצה איך יהרוג את מרדכי ולא יחשב לו לבוז וקלון:

פסוק יד

השאלות:

מה חכמתם בעצה זאת שיעשה העץ, ולמה יהיה גבוה חמשים אמה, ולמה יבא בבוקר דוקא:

יעשו עץ הנה יעצוהו בחכמה, שיוכל לנקום במרדכי ובכ"ז לא יוחשב לו להעדר כבוד, כי אם יתלה את מרדכי רק מצד חטאו בעצמו שלא השתחוה לו, הוא לו פחיתות כבוד שהיה לו ריב עם איש יהודי בעבור שהקל בכבודו, אבל לפעמים יצוה המלך לתלות איש אחד מן המורדים בו להפיל מורא על העם, לאמר כל מי שיעשה כזה כן יהיה משפטו להתלות, ובזה בוחרים תמיד היותר שפל מן העם, ותולים אותו על עץ גבוה שיראוהו כל העם למען יראו וייראו, ואם יתלה מרדכי על אופן הזה לא יהיה זה לו להעדר כבוד, במה שתלה איש שפל ונבזה, כי לא בעבור חטאו נגד המן שלא השתחוה לו נתלה רק להיות לנס עמים, ובזה יעצוהו בערמה, שיעשה העץ גבוה חמשים אמה, שזה הסימן שנתלה למען יהיה לאות ומופת אשר הנשארים ישמעו וייראו, ב. שיתלה בבקר השכם כי כן היה הדרך לתלות הנתלים על הכוונה הזאת, כדי שמיד בצאת העם מביתם יראו ולא יזידון עוד, לא כן הנתלה עבור חטאו שהיה נתלה אחר עבור עת המשפט שנמשך עד הצהרים, ונתלה על עץ נמוך, ובזה תבא אל המשתה שמח:

פרק ו

פסוק א

השאלות:

מה היא סבת נדידת השינה, מדוע כפל ספר הזכרונות דברי הימים:

בלילה, אין ספק כי המלך בראותו את כל החרדה שחרדה אסתר לבא אליו, ידע כי בקשה גדולה יש לה לבקש, כי בעבור זה אמר עד חצי המלכות, ויען שכפלה בדבריה אם מצאתי חן, ואם על המלך טוב, הבין שהשאלה שתבקש הוא דבר הטוב לפני המלך בעצמו, והראוי אליו מצד ישרו באשר הוא מושל עמים והוכן בחסד כסאו, ובזה עלה בלבו כי אין ספק נתחייב לשלם איזה גמול למטיב עמו, ולא שלם פעלו, וע"כ צוה להביא ספר הזכרונות והנה המפרשים כתבו כי דברי הימים היה הד"ה הגדול שבו כתוב הכל באורך, והיה עוד לוח המפתחות שהיה כתוב בו ראשי דברים וע"י היו מחפשים בד"ה הגדול. ולי נראה כי היו שני דברי הימים, א. דברי הימים שנכתב לזכרון לדור אחרון קורות המלך ומעשיו ועלילותיו הן טוב והן רע, וד"ה הזה לא היה ביד המלך רק ביד

המשנה, ב. דברי הימים שנכתב לפני המלך שיהיה לזכרון אל המלך עצמו, וזה נקרא **ספר הזכרונות דברי הימים** שהיה תכליתו למזכרת דברים, וכבר כתבתי כי מן המלך נשכח מי היה המגיד על בגתנא ותרש, ועי"כ גדל את המן, כי לא ידע למי ישלם גמול בעד הטובה הגדולה הזאת, אם לא למי שסבב שישא את אסתר שעל ידה ניצל ממות, וגם שאח"כ השתדל המן שידמה להמלך שהוא היה המגיד, ועי"כ גדלו ורוממו, ובודאי מספר דברי הימים שהיה ביד המן נמחק שם מרדכי ונכתב שם המן במקומו שהמן היה המגיד, אבל בספר הזכרונות שהוא הדברי הימים אשר היה תחת יד המלך שם היה כתוב האמת, שמרדכי היה המגיד, ועז"א,

פסוק ב

השאלות:

מלשון וימצא כתוב משמע שהיה חידוש שנמצא כתוב ולא נמחק:

וימצא כתוב, כי משם לא נמחק שם מרדכי רק נמצא כתוב כי לא המן היה המגיד רק **אשר הגיד מרדכי**, ומזה נודע למלך כי כל מה שגדל את המן בחשבו שהוא היה סבה להצלתו היה בטעות, ועקר הגדולה הזאת מגיע למרדכי ובזה ספר השגחת ה', איך באותו הרגע שחשב המן לבקש נפש הצדיק לתלותו, נהפך הדבר כי נתודע למלך שגדולת המן מגיע למרדכי:

פסוק ג

השאלות:

מהו הכפל יקר וגדולה, ולהמן לא אמר רק אשר המלך חפץ ביקרו, מלות על זה מיותר:

מה נעשה יקר וגדולה, המלך שאל הלא מגיע לו ע"ז שני דברים, א. יקר בשעתו להודיע אשר פעל ועשה שהציל את המלך ממות, ב. גדולה לעתיד לגדלו על כל השרים, והגם שידע שנעשה גדולה למרדכי שישב בשער המלך, שאל מה נעשה לו גדולה **על זה**, כי מה שישב בשער המלך היה בעבור שהיה אומן את אסתר לא בעבור זה:

פסוק ד

מי בחצר, מודיע תוקף הנס שלא היה טבעי רק השגחיי, כי באותו הרגע בא המן לתלות את מרדכי ומסבב הסבות כבר הכין לו כלי מות:

פסוק ו

השאלות:

מדוע מהר לשלם למרדכי תיכף בבקר השכם:

מה לעשות, אחשורוש ידע שהמן יטעה שאליו הדברים נוגעים, ורצה בזה כדי שהיקר שיבקש המן לעצמו יעשה למרדכי אחר שבאמת אין היקר מגיע להמן רק למרדכי, ומטעם זה לא שאל לו מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו וגדולתו, כי אז יבין המן שלא עליו חושב המלך, כי הוא כבר הגיע לתכלית הגדולה שהגדילו מכל השרים, ולכן לא אמר רק ביקרו שבזה יטעה המן שאליו רוצה לעשות יקר ויפריז על המדה, ויעשה כן למרדכי, ובל"ז על הגדולה לא הוצרך לשאול, כי כבר חשב לתת גדולת המן למרדכי אחר שאליו מגיע עיקר הגדולה:

פסוק ז

השאלות:

מדוע חזר המן איש אשר המלך חפץ ביקרו:

איש, השיב לו במועצות ודעת, לאמר איך יתכן לשאול מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, הלא זה עצמו מה שהמלך חפץ ביקרו, זה הוא הכבוד והיקר היותר גדול, עד שאין יקר יותר ממנו, וז"ש על מה שאתה שואל מה לעשות, אני משיב לך זאת עצמו יעשה לו שיודיעו שהוא **איש אשר המלך חפץ ביקרו**, כי הוא היקר היותר גדול, רק **יביאו לבוש מלכות** לפרסם הדבר:

פסוק ח

ואשר נתן, י"מ שהיו נותנים כתר מלכות בראש הסוס, וי"מ אשר רכב עליו המלך בעת שניתן כתר מלכות בראשו, היינו ביום שנכתר למלוכה:

פסוק ט

והלבישו והרכיבהו, המן רצה להרבות כבודו ע"י שרים רבים ומכריזים כבירים כדי שיתפרסם הדבר, ע"כ אמר בלשון רבים שיעשה הדבר ע"י רבים ונכבדים:

פסוק י

השאלות:

המן אמר והלבישו והרכיבהו, והמלך צוה שיעשה הכל בעצמו:

מהר קח, המלך שראה שגדולת המן הוא שלא במשפט, ובאמת למרדכי יאות הכבוד הזה, וראה עד היכן הגיע גאותו עד שרוצה להשתמש בשרביטו של מלך, ועוד לו אך המלוכה, כמו שאמר שלמה בדבר אדוניהו ששאל שרביטו של מלך שדנו כמורד במלך, לכן אמר בחמתו שימהר לעשות כן למרדכי, כי אליו מגיע הכבוד הזה, וגם מגיע לו שיעשה לו זאת ע"י המן עצמו אחר שהוא לקח גדולתו בערמה ראוי שירוץ לפניו כעבד,

ואל תפל דבר, כי הכל ביושר ובצדק, וע"כ צוה שהוא עצמו יעשה הכל בלי עזר להלבשה והרכבה משרים אחרים, ועז"א מכל אשר דברת, שגם ההלבשה תעשה בעצמך:

פסוק יב

וישב, מספר איך מרדכי שב לגדולתו, והמן לרדתו לבאר שחת, כאומר ראו מעשה ה' כי נורא הוא, מחשבות אדם הבל, ועצת מסבב הסבות לעולם תעמוד:

פסוק יג

השאלות:

צ"ל למה ספר זאת לאנשי ביתו והלא בשורה רעה כזאת טוב להעלימה לא לפרסמה, ולשון אשר קראהו כאילו מקרה היה אינו מובן, ויפלא מה זאת הנאמר במ"ש כי נפל תפול וקראם חכמיו, וזה כסילות להפיל מורך ופחד בלבבו:

ויספר, פי' מהרא"א שהמן חשש שבני ביתו בשמעם את הנעשה, יחרדו ויפחדו פן בקש המן מן המלך לתלות את מרדכי, וע"י הויכוח והבירור נודע למלך כי שקר דבר עליו, ומתוך כך יצא הפסק הזה, ובזה אין תרופה למכתו, ועי"ז בא לבשרם בשורה טובה, כי זה היה רק מקרה בעלמא ושעדן לא בקש שאלתו ועוד יש תקוה שאח"כ יבקש לתלותו וימלא המלך בקשתו אחר שכבר קבל מרדכי את שכרו, אמנם חכמיו ויועציו יעצוהו לטובו בל יתגרה עוד עם מרדכי ואל יבקש את נפשו כי לא יצליח עכ"ד וגם ספר כי על דברת המן שחשב זאת למקרה בעלמא, הודיעוהו היוצעים החכמים האלה, שאם **מרדכי הוא מזרע היהודים**, שהם העם שעליהם תחופף השגחת ה' הפרטיית, אז ידע כי לא היה הדבר במקרה רק בהשגחת אלהי קדושם, ואחר **אשר החלות לנפול לפניו**, שמורה כי ה' רצה בם ושם עינו עליהם לטובה לא תוכל לו עוד, ולראיה אמרו **אשר החלות לנפול לפניו**, כונו בזה שני ענינים, א. שאתה החלות לנפול שאתה היית המתחיל בנפילה הזאת מבלי שעשה שום אדם איזה השתדלות בזה רק אתה בעצמך היית המתחיל והגורם ע"י שהשכמת לשער המלך ויעצת זאת העצה, ב. שהחלות לנפול לפניו, שהוא לא נפל עדיין רק אתה נפלת קודם לו, וזה מורה מלת לפניו, ר"ל לפני נפילתו, וזה סימן שהיה בהשגחה ע"י תפלתו ותעניתו שמתעסק בו עתה, וא"כ לא תוכל לו רק אם נפל תפול לפניו, ר"ל רק באופן הזה תוכל בו אם תפול ותכניע עצמך לפניו, עד שתתנאה דעתו ויפסיק מתפלתו ותשובתו אז תגבר ידך לעשות חיל, אבל כל עוד שתלחם בו כן ירים ידו בתפלה, והיה כאשר ירים מרדכי ידו וגבר ישראל:

פסוק יד

השאלות:

למה מספר כי סריסי המלך הגיעו בעודם מדברים:

עודם, גם זה היה בהשגחה שהסריסים באו באמצע הויכוח ושמעו את הנדבר ביניהם שהמן אמר שרוצה עוד להשתדל אצל המלך לתלותו, והם יעצוהו בל ילחם עמו, ומזה ידע חרבונה שהיה אחד מן הסריסים האלה שעשה המן את העץ, (מהרא"א):

פרק ז

פסוק ב

השאלות:

מדוע קראה פה אסתר המלכה:

מה שאלתך אסתר המלכה, עתה הוסיף לה באהבתו שגם אם תשאל בשאלה דבר גדול הראוי לה מצד שהיא מלכה יתן לה, וע"ז הוסיף אסתר המלכה:

פסוק ג

השאלות:

למה יחסה השאלה אל נפשה והבקשה על עמה:

נפשי, למה שבארתי למעלה כי השאלה היא מה שתבקש לצורך עצמה, והבקשה היא מה שתבקש לצורך אחרים, אמרה אשר אבקש לצורך עצמי אינו דבר זולתי, רק את נפשי, וכן הבקשה לצורך עמי אינו דבר זולתם מהעושר והכבוד רק הצלת נפשם ממות, ולדעת המפרשים שהזכרתי למעלה, שהשאלה היא גוף השאלה והבקשה היא התכלית הנרצה אצלו מן השאלה, והנה המבקש להציל נפש חבירו ממות, השאלה יהיה הצלת נפש חבירו אבל התכלית הנרצה אצלו הוא מפני שאינו יכול לראות ברעת חבירו, קצרה נפשו לראות באבדן רעהו, וא"כ הבקשה היא, הוא בעבור עצמו, והיה יכול אחשורוש לטעות כי אסתר בבקשה על עמה ואמרה כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ממילא עקר הבקשה היא בעבור עצמה שאינה יכולה לראות אבדן עמה ומולדתה, לז"א כי לא כן הוא רק כ"כ יקר בעיניה הצלת עמה עד שהיתה מסכמת שתאבד היא בלבד שעמה ינצלו, באופן שהשאלה אל המלך תהיה בעבור עצמה כמ"ש כי איככה אוכל וראיתי, אבל עקר הבקשה ותכליתה הוא עמה:

פסוק ד

השאלות:

מדוע היתה מחרשת אם לעבדים היו נמכרים, ומהו כי אין הצר שוה, שנדחקו המפ' בבאורו:

כי נמכרנו טענה שני טענות, א. שעקר המכירה היתה בעבורה שעיקר מחשבת המן היה לאבד אותה וע"י מצא עלילה על עמה כדי שאח"כ יוכל להתגולל עליה לאמר שהיא מבני תמותה ויהרוג גם אותה, וז"ש **כי נמכרנו אני ועמי**, ר"ל אני היא העקרית והסבה אל המכירה ועל ידי נמכרו גם עמי, ב. גוף המכירה שלא נמכרו לעבדות רק להשמיד ולאבד [ולכן כפלה תמיד בדבריה אם מצאתי חן ואם על המלך טוב, כי המציאות חן מגביל נגד השאלה ששאלה בעבור עצמה וצריכה מציאות חן שתנצל, ואם על המלך טוב מגביל נגד הבקשה עבור עמה, כי למלאות הבקשה הזאת אין צריך למציאות חן רק הדבר טוב מצד עצמו כי לא לתפארת יהיה אל המלך לאבד הגוי כולו בלי פשע], וגם בררה בדבריה איך המן רמה את המלך בשני דברים, א. במה שאמר אליו ישנו עם אחד, סתם עם בלתי מפורסם, והלא זה אני ועמי, זה העם אשר אנכי בקרבו, והיה צריך להודיע זאת להמלך, ב. במ"ש יכתב לאבדם שהיה כוונת המלך לאבד צורת האומה ודתה לא להשמידם כנ"ל, והוא מכרם להשמיד להרוג ולאבד, ועז"א **ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו וכו'**, ר"ל אם עכ"פ לא היה מרמה את המלך רק בדבר אחד במה שלא גלה את אזנו מי הוא העם, אזי החרשתי, ולא הייתי מגלה המרמה והמאנה אחר שכבר יצא הדבר בשוגג מאת המלך, לא כן עתה שהדבר כולו מוטעה וכדי בזיון וקצף להמלך, שהראוי שהמאנה ומרמה אותו יקבל את ענשו, וגם נגד מ"ש המן במלשינותו ולמלך אין שוה להניחם, שהעם הזה מזיקים את המלך, השיבה אדרבה אין הצר שוה בנזק המלך, המן אינו שוה שיניח המלך אותו בחיים מפני ההיזק שהמלך מוצא ממנו שמהרס את מלכותו:

פסוק ה

השאלות:

מהו ויאמר ויאמר, כפל מי הוא זה ואי זה הוא, כבר העירותי הלא אחשורוש עצמו הסכים ע"ז ומה שאל עתה:

ויאמר, תחלה שאל המלך לכל אנשי הבית והמן בכללם כמתמיה מי הוא זה, ואחר שאין משיבו שאל לאסתר המלכה, **מי הוא זה**, שאל שני דברים, א. מי הוא האיש הזה שעשה נבלה כזאת, ב. **ואי זה הוא**, הסבה אשר עוררתו לזה, ועז"א **אשר מלאו** מוסב על הסבה מה היא הסבה אשר מלאה את לב האיש ההוא לעשות כן:

פסוק ו

השאלות:

כפל צר ואויב:

איש צר, נגד מה ששאל מה היא הסבה שמלאה לב האיש אל הנבלה הזאת, אמרה הסבה היא יען שהוא **איש צר ואויב**, וכפלה צר ואויב, כי צר הוא המציר לחברו בפועל ואויב המבקש רעת חבירו ומ"מ אינו מציר לו בפועל והנה מי שאינו אכזרי כ"כ לא יהיה אויב רק טרם היותו צר, אבל אחר שיהיה צר לא יהיה אויב, רצוני, שאחר שיצר לחבירו וינקום ממנו תסתלק האיבה, אבל המן באכזריותו, הגם שהציר והרע עדיין הוא אויב, והסבה זאת, הניעה לבו להצר לישראל באיבתו, ונגד השאלה מי הוא זה השיבה המן הרע הזה. **והמן נבעת**, פי' מהרא"א כי אל המלך עצמו היה יכול להתנצל להחזיק דבריו, כי מה שהלשין על עם היהודים כולו אמת ולא מאיבה עשה זאת, אבל הלא אז תגדל יותר חמת אסתר, ולפני אסתר בפני עצמה היה יכול להתחנן, שעשה זאת טרם שידע שהיהודים עמה ומולדתה, ועתה מבטיחה שיוסיף לדבר טוב על היהודים להשיב את הספרים, אבל אז תגדל חמת המלך, כי יאמר הלא בזה נגלה כי לא מאהבת האמת רצית להשמידם, כי אם אמת כדבריך שהם ראוים להשמידם, איך תחפה עליהם עתה מיראת המלכה, וע"כ נבעת מלפני המלך והמלכה בהיותם ביחד:

פסוק ז

השאלות:

מדוע לא בקש מאת המלך והמלכה ביחד:

וע"כ בעת צאת המלך אל גנת הביתן מצא עת רצון לבקש על נפשו מאסתר בפ"ע:

פסוק ח

הגם, אחר שכבר היה בדעתו כי המן חשב להרוג את אסתר עם אבדן כללות היהודים, ועתה גם עתה נדמה לו ג"כ שרצה להרגה, אמר **וכי גם תכבוש את המלכה**, אם את עמה מכרת להרוג, הגם המלכה בכללם, זאת שנית הכי **גם עמי בבית**, והלא גם החייב מיתה וברח לבית המלך לא יהרג, ואף כי להרוג המלכה בבית **ופני המן חפו**, היה דרך הפרסיים לחפות פני מי שהמלך כועס עליו, למען ישוכך קצף המלך (ראב"ע):

פסוק ט

השאלות:

מאין ידע הסריס מענין העץ, מדוע הזכיר אשר דבר טוב על המלך, ומה נ"מ אם עומד בבית המן או אינו עומד עתה, ואם גבוה חמשים אמה או לא:

אחד מן הסריסים, שהלכו לקרוא את המן אל המשתה ועי"כ ידעו מן העץ כנ"ל **גם הנה העץ** ר"ל הנה יש עוד ראיות ברורות, שזה האיש המן אך רעת המלך הוא מבקש, כי הלא עשה עץ לתלות את מרדכי, ולא מצא בו שום עון רק **אשר דבר טוב על המלך**, שבעבור שמרדכי הציל נפש המלך ממות, זאת חרה להמן ורצה לתלותו, כי גם המן היה בקושרים על המלך, זאת שנית **עומד בבית המן גבוה וכו'**, הלא העץ עומד עדיין וגבוה חמשים אמה, למען יתראה לעיני הכל, וזה חרפה גדולה להמלך, שבעת שלבש מרדכי לבוש מלכות וקראו לפניו שהמלך חפץ ביקרו, בכל זאת העץ המוכן לו לתלותו עליו עומד בגלוי לעיני כל, לאמר שהאיש אשר המלך חפץ ביקרו מזומן להתלות, ואין לך מרד גדול מזה, ועפ"ז כדין פסק המלך וחרץ משפטו לתלותו כן יאבדו כל אויבי ה':

פרק ח

פסוק א

השאלות:

למה נתן בית המן לאסתר, ומהו הרבותא שמרדכי בא לפני המלך שאין בזה גדולה כ"כ כי כל אדם היה יכול לבא בעת הצורך ולמה קראו להמן פה צורר היהודים:

ביום ההוא, כבר היה החק מימי קדם, כי הרוגי מלך נכסיהם למלך, ואם היה המן נהרג בשביל שמרד במלך היה ביתו ונכסיו מגיעים אל המלך, אבל המלך רצה להראות שלא עבור מרדו במלך נתלה רק עבור מה שמרד בהמלכה ובעמה היהודים, לכן נתן בית המן לאסתר, כי אחר שנהרג בשבילה נכסיו מגיעים אל המלכה, ולכן קראו פה צורר היהודים לגלות הטעם שלכן נתן בית המן לאסתר יען שהריגתו היה על שהיה צורר היהודים, **ומרדכי** נראה שתיכף גדלו המלך ונתן לו רשות לבא **לפני** המלך כל עת שירצה ובל יצטרך להמתין עד שיקרא לו ויושיט לו השרביט:

פסוק ב

השאלות:

אשר העביר מהמן מיותר, ולמה מספר מה ששמה אסתר את מרדכי על בית המן:

ויסר, המשנה היה נושא טבעת המלך מעת שנתן המלך הטבעת להמן, ומספר כי תיכף נתן הטבעת למרדכי מבלי הפסק, ולא נתנה על ידו, רק מיד המן ליד מרדכי, **ותשם** אומר הנה שני דברים שבהם התהלל אותו רשע כבוד עשרו ואת אשר גדלו המלך, עתה כרגע הסבו למרדכי הצדיק יכין רשע וצדיק ילבש, נגד גדולתו **ויסר את טבעתו אשר העביר מהמן**, ונגד עשרו **ותשם את מרדכי על בית המן**:

פסוק ג

השאלות:

למה הוסיפה עתה לחנן יותר מאשר חננה קודם, ומה הכפל שכפל במלות שונות, ומה הכפל רעת המן ומחשבתו:

ותוסף אסתר, פי' המבארים כי אסתר אחרי ראותה שנתן לה המלך ענינים אחרים ועל גוף הבקשה לא ענה לה מאומה, אז עלה מורא על ראשה, כי כבר התיאש המלך מתת לה שאלתה זאת, וע"כ רוצה לדחותה במתנות אחרות, כדרך מי שאינו רוצה למלאות שאלת אוהבו שמבטיח לו ענינים אחרים, כי אם היה רוצה למלאות שאלתה הלא היה צריך להבטיח לה תחלה על גוף בקשתה שזאת העיקר אצלה טרם יתן לה דברים אחרים, ולכן עתה דוקא פחד ורחב לבבה להפציר בתחנונים, והנה לא הניחה מלעשות כל הפעולות אשר יסבבו שימצא המבקש את בקשתו, כי לפעמים ימצא את בקשתו ע"י שירבה דברים ומליצות להראות כי המבוקש ראוי להעשות מצד היושר והצדק, וע"ז **ותדבר לפני המלך** בדברי טעם ודעת, ולפעמים ימלאו שאלת השואל מצד שיעורר בכי ותחנונים וירחמו על השואל, וע"ז **ותפול לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן** הנה אסתר בקשה שהמלך ישלח רצים לקחת את הספרים בחזרה ולבטל את הגזרה, כי אם ימתין עד זמן המוגבל, והמלך ירצה לשלוח ספרים אחרים חתומים שיונחו ג"כ עד זמן המוגבל, שיהיה כתוב בהם הפך הספרים הראשונים, כמו שעשה המלך אח"כ באמת, יראה מצד שני דברים, א. כי עד בוא הזמן המוגבל שיפתחו הספרים ויראו שבטל את הגזרה, בתוך כך יעברו על היהודים צרות רבות, וכל אותו הזמן יתעוללו במו מוניהם באשר כבר נתפרסם כי נמכרו להשמיד. ועז"א **להעביר את רעת המן**, הוא הרע שהוא בהווה עתה ב. כי גם בבוא הזמן הלא בהספרים ששלח המן הרבה להבאיש ריח היהודים וגם בבוא ספרים אחרים, לא יאמינו לקול האות האחרון רק לקול האות הראשון, ועז"א **ואת מחשבתו אשר חשב**, גם כללה בדבריה שני טענות לעומת שידעה כי חק מלכי פרס שכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, עז"א פיה פתחה בחכמה, שאין להמלך לשים לבו על זאת, אם מצד המלך, אם מצד השרים, אם שהמלך בעצמו אין לו לחוש שעובר על דת המלוכה להשיב פקודתו, אחר שבאמת לא מאתו יצאו הדברים האלה, והמלך יודע האמת כי לא חשב כזאת על עם ה', רק זאת היתה מחשבת המן לא מחשבת המלך, ואם מצד השרים שאין להמלך להתירא שימרדו בו בני מלכותו אם יראה שמשנה דת המדינה להשיב את פקודת המלך, ע"ז טענה הלא הספרים עדיין חתומים ולא נפתחו, כמו שבארתי למעלה שהיו ספרים חתומים שלא נפתחו, ובהם היה כתוב

מחשבת המן בפרטות להשמיד את כל היהודים, אבל בפתשגן שהיה גלוי לכל העמים לא נכתב תוכן מחשבתו רק שיהיו עתידים ולא נתבאר על מה ולמה, ולכן יעצה שישיב רק הספרים שבהם כתוב מחשבת המן שהם הספרים החתומים, שמצד הספרים האלה אין לו להתירא אחר שהם רק מחשבת המן, שנשארו במחשבה ולא נתפרסמו עדיין לשום אדם, ואם ישיבם וישלח אחרים תמורתם לא יודע לאיש כי השיב פקודתו:

פסוק ד

ויושט, הוא רשות שתקום ותדבר דבריה בפרטות:

פסוק ה

השאלות:

הכפל בדברי אסתר מבואר, מלות מחשבות המן מיותר:

אם על המלך טוב, ר"ל כי הממלא בקשת חבירו, יהיה או מפני המבקש או מפני המבוקש, וכל אחד יהיה בא' משני פנים, אם מפני שהמבקש או המבוקש מצא חן בעיניו, או מפני שמקוה להשיג איזה תועלת או הנאה מן המבקש בשימלא שאלתו, או מן המבוקש עצמו בשיעשהו, ותחלה אמרה אם רצה למלאות שאלתה מצד שהיא או המבוקש עצמו מצאו חן בעיניו, וז"ש **אם על המלך טוב** הוא שהמבוקש טוב ויפה בעיניו, **ואם מצאתי חן לפניו** הוא שהמבקש נושא חן, והוסיפה אופן השני אם רוצה למלאות שאלתה מצד שישיג הנאה ותועלת מן המבקש או המבוקש, ועז"א **וכשר הדבר לפני המלך** היינו שישיג תועלת מן הדבר בעצמו כי היושב על כסא עמים ימצא תועלת בשיעשה צדק ויושר, **וטובה אני בעיניו** הוא שמוצא תועלת ממנו, ובזה ימלא שאלתי מצדי לבל אמות בראותי צרת עמי, וכוונה בזה שצריך הוא למלאות שאלתה מצד ארבעת הפנים האלה יחד שכולם כאן נמצאו וכאן היו, **יכתב להשיב**, עתה פרטה עצתה הנ"ל בפרטות שישלח המלך רצים לקחת את הספרים החתומים שבהם כתוב מחשבת המן בחזרה, כי השרים אין יודעים עדיין מה כתוב בהן, ולא יהיה בזה בזיון אל המלך:

פסוק ו

השאלות:

הכפל מבואר:

כי איככה, נתנה טעם על שא"א לכתוב ספרים אחרים חתומים שיונחו ג"כ ביד השרים עד בוא מועד, ויהיו כתוב בהן הפך הראשונים, כי בזה יש שני ריעותות:

א. **כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי** תיכף עד שיגיע הזמן המוגבל, כי בתוך הזמן הזה יהיו נכונים למשסה וחרפות, ב. עקר הדבר כי בהגיע הזמן לא ישמעו

לקול הספרים האחרונים, **ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי**, והם ממש הדברים שדברה בפסוק ג':

פסוק ז

הנה בית המן, **ואתם כתבו** הנה המלך לא הסכים לעצתה להשיב את הספרים החתומים בחזרה, כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, אולם יעץ להם עצה נכונה בהשכל ודעת, שישארו הספרים הראשונים ביד השרים, ובכל זאת יבטח לבם מכל נזק. והנה היה בענין זה שתי עצות:

א. כי בכתבים הראשונים היה כתוב **להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים**, ובזה יש לבאר מלת היהודים לנושא המאמר **להשמיד להרוג ולאבד את כל**, ומי יהיה המשמיד, **היהודים**, הם יהיו המשמידים, ובזה חסר הפעול, כי לא פירש באגרת הראשונים את מי ישמידו, וזאת יבארו האגרות האחרונות שהוסיף בהם מלת **עם ומדינה הצרים אותם** להשמיד להרוג את כל חיל עם ומדינה **הצרים**, ומי ישמיד, **היהודים** ישמידו את כל חיל עם ומדינה, ומעתה האגרות האחרונות לא ישיבו ויבטלו את הראשונות רק יבארו אותם, וכל שהכתב השני אינו מגרע מן הראשון רק מוסיף בו דברים לבארו אין זה נקרא שמשיב דברי המלך, וזאת כוונה אסתר בעצת המלך, ועז"א **ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם**, ר"ל על מות היהודים תוכלו לכתוב הבאור כטוב בעיניכם, לבארו שהיהודים יהיו המשמידים לא הנשמדים:

ואת שנית כי הגם שזה רק באור רחוק, ובפרט אחר שהאגרות הראשונות נכתבו בכמה לשונות הלא ימצאו הרבה לשונות שלא יסבלו הבאור הזה, ומ"מ הטיב עצתו להסיר כל החששות, כי זאת מבואר שאם יאמר האומר ראובן יתן מעות לשמעון, ראובן לא יתן מעות לשמעון, ראובן יכה את שמעון, ראובן לא יכה את שמעון, הם משפטים סותרים אחד את חבירו, אבל אם יאמר ראובן יתן מעות לשמעון ושמעון יתן מעות לראובן, ראובן יכה את שמעון ושמעון יכה את ראובן, אין זה בגדר הסתירה, כי שניהם יוכלו להתקיים, וכן אם היה אחשורוש חוזר וכתב שהעמים לא ישמידו את היהודים היו האגרות האחרונים סותרים את הראשונות, אבל אחר שכתב שנית שהיהודים ישמידו את הצרים אותם, אין זה סתירה כי שניהם יוכלו להתקיים, שנתן לשני הכתות רשות להלחם זה בזה, אולם הלא בזה עדיין היהודים בסכנה, דאחר שיש גם לצורריהם רשות להרוג בם, ומי יודע מי מהם תגבר ידו, ע"ז הקדים לאמר הנה בית המן נתתי לאסתר וכו', ר"ל הנה בצאת האגרות האחרונות יש שני חששות:

א. מן העמים שקבלו כתב הפתשגן הגלוי להיות עתידים ליום הזה, ושמעו קול השמועה

בעל פה, כי הגזרה היא על היהודים, ואף שיגיעו אגרות להפך הלא ילחמו עם היהודים וירעו להם, אך זה תקן בקל דאחר שהפתשגן הגלוי לכל העמים לא נכתב בו רק להיות עתידים ליום הזה ולא נכתב לא מי יהיה עתיד, ולא על מה יהיו עתידים, ועתה בפתשגן השני נכתב בבאור, א. מי יהיו עתידים, להיות היהודים עתידים, ב. על מה יהיו עתידים, להנקם מאויביהם, ממילא הפתשגן השני הוא רק באור להראשון, ואין להם להרים ידם ורגלם לעשות רע ליהודים, כי גם הפקודה הראשונה מפורשת ע"י השניה, שאדרבה היהודים ינקמו מאויביהם, ובזה תקן חששות אסתר שיראה שעד שיגיע יום המוגבל יעשו רע עם יהודים, כמ"ש איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, והחשש השני שיש להם לירוא מן הסכנה שיעבור עליהם בהגיע היום המוגבל שאז יפתחו האגרות הראשונות והאחרונות החתומים, ויראו מבואר בהאגרות הראשונות שניתן דת לאבד היהודים, ואף שבהאחרונות נכתב שרשות גם ליהודים להנקם מאויביהם, הלא יש חשש, אם מצד הצוררים, שיגבר ידם על היהודים, אם מצד השרים פן יעזרו להצוררים, אחר שרשות בידם לעשות כאחד משתי האגרות, ע"ז הקדים לאמר, הנה **מה שבית המן נתתי לאסתר ומה שתלו אותו על העץ היה מפני ששלח ידו ביהודים**, וזה דבר ידוע ומפורסם, כי מטעם זה נתתי ביתו לאסתר על שמרד במה שרצה לאבד עמה ומולדתה, וממילא כבר ידעו השרים כי האגרות הראשונות נכתבו נגד רצון המלך, ובודאי בבוא יום המוגבל ויפתחו שני האגרות יסתירו את האגרות הראשונות מפני האחרונות, כי יראו לנפשם בל יגיע להם כמו שהגיע להמן, ובודאי יעזרו אל היהודים, והעמים לא ידעו כלל מה היה כתוב באגרות הראשונות, כי השרים יסתירו אותם, ובזה אין שום חשש וסכנה:

פסוק ט

השאלות:

למה המתין עד כ"ג סיון:

ויקראו, פי' מהרא"א שהמתין עד כ"ג סיון מפני שרצה שהרצים בעצמם שהובילו אגרות המן יובילו גם אגרות האלה ובזה יאמינו את דבריהם, והם לא שבו עד כ"ג סיון, וטעם נכון הוא והנה מרדכי הוסיף לכתוב גם אל היהודים, ובזה נתן תוקף אל האגרות האחרונות כי השרים אשר הגיעו אליהם שני הספרים, ממילא נתן להם רשות לעשות כמו שירצו, כי שתי הפקודות נשארו בתקפם, אבל אחר שהגיעו הספרים האחרונים אל אנשים אשר לא הגיעו אליהם הספרים הראשונים, גלה דעתו שלא נתן ברירה לעשות

כמו שירצו, כי האנשים שלא השיגו הספרים הראשונים אין בידם רק הפקודה השנית ובזה ממילא הפקודה השנית קיימת ומבטלת הראשונה:

פסוק י

השאלות:

למה שלח רצים בסוסים, והמן שלח רגלים:

והנה שלחם בסוסים, או מפני שהיו עיפים מן הדרך, או מפני כי בתוך כך היו היהודים בצרה גדולה ומהר לעצתם מצר ומציר:

פסוק יא

השאלות:

המן אמר להשמיד ביום אחד ושללם לבוז, משמע הבזה תהיה אח"כ, ומרדכי אמר ושללם לבוז ביום אחד שגם הבזה תהיה בו ביום:

והנה מה שהמן אמר בפקודתו להשמיד להרוג ביום אחד ושללם לבוז, ומרדכי אמר ושללם לבוז ביום אחד, כי באמת מרדכי רצה שהיהודים לא יקחו מן השלל, כי לא לתפארת יהיו להם שיתראה כאלו עקר מגמתם היה לשלול שלל ולבוז בו, אבל אחר שהאגרות האחרונות נכתבו באופן שיהיו באור והוספה אל מה שחסר בהראשונות, בהכרח לא יכלו לגרוע דבר ממה שכתוב בהראשונות רק להוסיף עליהם, כי כתב המלך אין להשיב, וע"כ הוכרח לכתוב באגרותיו ושללם לבוז בל יתן מגרעת בפקודת המלך, והתחכם בזה ששנה לכתוב שהשמדה והבזה תהיה ביום אחד, וזאת ידע שאחר שלא נתן להם רשות לשלול רק ביום אחד יום י"ג שהוא יום המיוחד אל הנקמה בשונאיהם, בודאי לא יעזבו ישראל את העקר לעשות נקמה באויבי ה' בשביל השלל, ובזה יבינו שהוזהרו מקחת מן השלל מאומה, אבל המן אם היה פוקד שהשלל יהיה רק ביום אחד ידע שיעטו כולם אל השלל ולא ישמידו, ולכן צוה שביום י"ג לא יבוזו רק יהרגו והשלל יהיה אח"כ:

פסוק יב

השאלות:

מרדכי אמר בכל מדינות, והמן לא הזכיר זה:

וגם מרדכי, הודיע שההשמדה והבזה תהיה בכללות מדינות המלך, והמן העלים זה, כי חשש פן בהודע להשרים שהיא גזרה כוללת תחוס עינם מלאבד אומה שלימה, ולכן רצה שכ"א יסבור שרק במדינתו היא הגזרה ומרדכי רצה בהפך שידעו כי נהפך הפור ליהודים לששון ושמחה בכל המדינות:

פסוק יג
פתשגן כבר מבואר למעלה:

פסוק יד
השאלות:

למה הוסיף פה מבוהלים:

הרצים רוכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבוהלים, כי לא ידעו מדוע נשלחים פעם שנית, וגם מרדכי התחכם שלא לתת הדת בשושן עד צאת הרצים, מאותו הטעם שחשש גם המן פן בהודע זאת לאויבי היהודים יעמידו מליצים אצל המלך לשנות את הדת:

פסוק טו
השאלות:

והעיר שושן משמע חוץ היהודים:

וספר **שמרדכי יצא** להודיע צדקת מרדכי שלא קבל על עצמו שום גדולה עד שנכון לבו בטוח שהיתה אורה ותשועה לאחיו האומללים שאז יצא בלבוש מלכות לא קודם, וספר **שהעיר שושן שמחה**, לקיים דברי החכם (לי כט) ברבות צדיקים ישמח העם, שגם העמים כולם שמחו ברבות מרדכי הצדיק:

פסוק טז
וביחוד **ליהודים** היתה שמחה כפולה וששון בגלוי וכבוד גדול:

פסוק יז
השאלות:

אצל המן לא כתיב בכל עיר ועיר ופה הוסיף בכל עיר ועיר:

ואמר פה **ובכל עיר ועיר**, כי פתשגן הכתב היו מבואר על מה יהיו עתידים, משא"כ אצל המן לא נודע מהו, רק מפי השמועה ולא נודע בערים הפרטיים כנ"ל:

פרק ט

פסוק א
השאלות:

מלת המה מיותר:

ובשנים, עד עתה ספר איך ניצולו ישראל מן הרעה עד בוא זמן המוגבל שלולא האגרות האחרונות היו נתונים למשסה וע"י האגרות האחרונות נפל פחדם על כל העמים, כי עד בוא יום המוגבל לא היה שום פקודה מתנגדת אליהם, כי פתשגן הגלוי שנכתב על ידי

המן לא נזכר בו שום דבר, ופתשגן הגלוי של מרדכי נזכר בבאור שיד היהודים רמה, ועתה מספר איך היו ענינם בעת הגיע תור המוגבל שאז נפתחו שני ספרים החתומים, ועז"א **אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות**, שאז נגלה גם הדת שהוא הכתוב בהספרים החתומים, וזאת שנית שהיה הזמן **להעשות**, שלא היה אפשר להיות באותו היום בשב ואל תעשה, שיתפשרו שני הצדדים ולא יהרוגו לא זה בזה ולא זה בזה, כי דבר המלך היה מוכרח להעשות ללחום ולהלחם אבל כבר צמח מזל אותו יום לתשועת ישראל ונראה בו ההשגחה הנפלאת הדבקה בעם קדושו, כי ע"פ המזל היה כוכב ישראל אז בתכלית השפלות, ונגד זה כוכב עמלק בתכלית המעלה, ולכן בחר המן באותו יום, ועז"א **ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם** שהיום היה גורם אשר שבר לתפוס ממשלה על ישראל ועתה הראה ה' מה יד ההשגחה עושה, כי לא לבד שלא התגברו הצוררים עליהם, נהפך הדבר מהפך אל הפך שירדו הצוררים מתכלית גדולתם אל עמקי בור, וישראל עלו משאול תחתית אל רום ההצלחה, וזה נס האחד הכולל שעז"א **ונהפוך הוא** שנתהפך הדבר מהפך אל הפך, והנס השני, שלא היה הדבר בדרך הטבע, שכבר יקרה שמי שמזלו בתכלית הכפלות יתגבר עם יעזרהו וישתתף עמו איש שמזלו מצליח ושהצלחת שותפו מכריע רוע מזלו לטוב על ידי שהוא משותף עמו, אבל פה לא היה זה רק **אשר ישלטו היהודים המה** בעצמם בלי שום עזר וסיוע:

פסוק ב

השאלות:

אשר יל"ד בפסוקים אלה תמצא, כפסוק ט"ז, מדוע אצל העמים אומר שנפל פחד היהודים עליהם ואצל השרים אומר שנפל פחד מרדכי עליהם:

נקהלו, פה דבר איך היו ענינם בהערים הגדולות הבצורות ששם נמצאו השרים והסגנים וחיל צבא המלך והם היו למגן בעדם ועוזרים בפועל באופן שצוררים התיראו מקרוב אליהם או לעמוד כנגדם, כי נעזרו משרי המלך וחיל הצבא, וז"ש **שנקהלו בעריהם** שהם הערים הגדולות אשר **במדינות המלך** אבל **איש לא עמד בפניהם**, והנה היה הבדל בין העמים ובין השרים, כי העמים שלא ידעו מן הספרים החתומים לא נודע להם כלל אם יש רשות מן המלך ללחום ביהודים ולהרגם ג"כ ושגם האגרות הראשונות לא נבטלו, **והם פחדו מן היהודים בעצמם** אחר שידם רמה מצד פקודת המלך, אבל,

פסוק ג

וכל שרי המדינות, שהם ידעו מן הספרים החתומים, והם לא פחדו מן היהודים כלל כי ידעו שגם הם נתונים ליהרג ויכולים לשלוח יד בם מצד הפקודה הראשונה, היו יכולים

לעמוד לעזרת צוררי היהודים ולאחוז הספרים הראשונים, או עכ"פ לעמוד מנגד ולא לעזור לשום אחד מן הכתות, אבל הם לא כן עשו רק **היו מנשאים את היהודים** לעזרם נגד צורריהם והעלימו האגרות הראשונות, וזה לא היה מפחד היהודים, רק **כי נפל פחד מרדכי עליהם**, ויראו שמרדכי ינקום בם:

פסוק ד

השאלות:

מהו כי האיש מרדכי הולך וגדול:

כי גדול, יש שרים המיוחדים להנהגת בית המלך, ויש המיוחדים להנהגת המדינה, ויש המיוחדים ללחום עם אויבי המלך מבחוץ ולכבוש מדינות, והשרים האלה אם מצליחים הם הולכים וגדולים תמיד כל עוד שירבו לכבוש מדינות ולעשות חיל, אומר כי מרדכי היה כולל שלשה המשרות האלה א. כי היה גדול בבית המלך עצמו ורב ביתו, ב. **ושמעו הולך בכל המדינות** כי היה משנה למלך להנהיג המדינות, ג. **כי האיש מרדכי הולך וגדול**, ע"י שהכניע מדינות רבות תחת מלכות אחשורוש כמ"ש (בסי"י פסוק א'):

פסוק ה

השאלות:

מה ההבדל בין אויביהם לשונאיהם, ועיין לקמן פט"ז:

ויכו, הנה ודאי לא היה הרשות נתונה ליהודים להרוג את כל מי שירצו, כי לא היה כתוב בהספרים רק להנקם מצורריהם, ואחר כי עתה איש לא עמד בפניהם בהכרכים הגדולים, לא היו הורגים רק האויבים שאיבתם אל היהודים היה מפורסם שהיו מגזימים להרע להם, אבל לא את השונאים (כי ההבדל בין אויב ושונא שהאויב איבתו גלויה, והשונא אין שנאתו גלויה) רק ויעשו בשונאיהם כרצונם, שהיו יכולים לגנות אותם ולהשפילם:

פסוק יא

ביום ההוא, אחר שלא היה להם רשות להרוג רק את אויביהם אשר היה איבתם גלוי להרע עמהם, כנ"ל, ממילא לפי רוב ההרוגים שהרגו נודע כי רבו צורריהם הקמים עליהם, וע"כ **הביאו תיכף מספר ההרוגים לפני המלך**, להראות איך רבו הצוררים הקמים נגדם עד שגם שאחר פקודת המלך מ"מ נמצא עדיין חמש מאות איש שהרימו ראש נגד ישראל ונהרגו:

פסוק יב

השאלות:

אם המלך התרעם על שהרבו מספר ההרוגים, מדוע אמר לאסתר שתבקש עוד, הלנצח

תאכל חרב, וגם גזרתו זאת ליתן רשות ליהודים להרוג באנשי מדינתו סכלות מבוארת ולא נשמע כזאת:

ויאמר המלך, מזה ראה אחשורוש איך רבו צוררי היהודים ואיך צריך הוא להרבות השתדלות להצילם, וז"ש אל אסתר אם **בשושן הבירה** שהיא עיר המלוכה ואימת המלכות עליהם מ"מ רבו צוררי היהודים כ"כ עד **שהרגו חמש מאות איש**, מי יודע בשאר מדינות המלך מה עשו, ואם גם שם הצליחו נגד הצוררים הרבים האלה, כי שם בודאי קמו עליהם ביתר שאת אחר שאין פחד המלך עליהם, **ומה שאלתך לעשות עוד** להצלת היהודים להצילם מן הסכנה המרחפת על ראשם וינתן לך:

פסוק יג

השאלות:

ואיך מלאה אסתר את לבבה אחרי הרגישה תלונת המלך לבקש לעשות גם יום מחר יום הרג רב מדוע בכל המגלה קראה שושן הבירה ופה בספור מה שהרגו ביום ט"ו קראה שושן סתם:

ותאמר אסתר, עפ"ז מצאה אסתר מקום לבקש מהמלך, והיתה עצתה שיהרגו בשושן גם מחר, כי בזה תפול אימה ופחד על צוררי היהודים, אם יראו שעדיין יד המלך נטויה עליהם אמנם לפי דעתי היה בקשתה על שושן העיר לא שושן הבירה, כי שושן נחלקת לשני חלקים, מקום הבירה ששם ישב המלך והשרים, והיא היתה נקראת שושן הבירה, והעיר בפ"ע היתה נקראת שושן סתם, וביום י"ג הרגו בשושן הבירה, ובקשה אסתר שיתן רשות להרוג ביום י"ד האויבים שנשארו בשושן העיר, גם לתלות עשרת בני המן להפיל אימה ופחד, כדי שלא יוסיפו להזיד על ישראל:

פסוק טז

השאלות:

פסוק זה כולו מיותר אחר שכבר הזכיר בפסוק ב' ג' ה' איך הרגו היהודים ואבדו צורריהם, גם סותר לפסוק ב' ששם אמר כי איש לא עמד בפניהם, ופה אמר שנקהלו ועמוד על נפשם משמע שלחמו מדוע פה אמר ונוח מאויביהם והרוג בשונאיהם, ולמעלה (ו ה') אמר שהכו באויביהם ועשו בשונאיהם כרצונם:

והנה בפסוק ג' דבר מן הערים המוקפים חומה, ששם היה מושב השרים ושם עמדו חיל המלך והיו למגן בעד היהודים, ושם איש לא עמד בפניהם, ולא הצטרכו לעמוד על נפשם ולהלחם, אבל פה מספר איך היו ענינם בהפרזים, כי בערים הפרזות הקטנים ובהכפרים ששם לא היו לא השרים אשר נשאו את היהודים ולא חיל המלך, ושם באמת

הרימו אויביהם יד להלחם בם, ולכן ספר כי **שאר היהודים אשר במדינות המלך**, שהם אותם שאינם יושבים בערים המוקפים **נקהלו ועמוד על נפשם** ולחמו בחרבם וכלי מלחמה **עד שנחו מאויביהם**, ותגבר ידם עליהם, וע"כ ספר כי **הם הרגו בשונאיהם** כי הם כללו ההריגה לכל זרע עמלק אחר שנצתה המלחמה, משא"כ בהמוקפים ספר שעשו בשונאיהם כרצונם ולא הרגום, אחר שלא היה מלחמה ביניהם:

פסוק יט

השאלות:

בפסוק הזה נראה שרק הפרזים קבלו עליהם לעשות משתה ושמחה ולא המוקפים ולמה, ולמה תחלה לא קבלו עליהם רק יום י"ד ומרדכי שלח שיעשו י"ד וט"ו הם קבלו עליהם יו"ט ומרדכי לא גזר שיעשו יו"ט:

על כן היהודים הפרזים, מבואר כי בשנה הראשונה לא קבלו עליהם לעשות משתה ושמחה רק הפרזים, לא המוקפים, והטעם בזה כי הספרים החתומים שנשלחו מאת המן להשמיד את היהודים לא נתפרסמו כי השרים העלימו אותם כנ"ל, ולא נודע לאיש כלל כי היה רשות גם לאויבי היהודים להרוג בהיהודים, וחשבו היהודים אחת משתי אלה, או שהקול הראשון שנשמע שנתן דת להשמיד היהודים היה שקר לגמרי, ולא יצאו כלל מן המלך רק מהמן, או שהיה אמת רק שהמלך השיב את הדת הראשון ובטלו לגמרי ונתן דת אחר, עכ"פ לא היה נס מיוחד ביום י"ד אדר, אחר שמצד פקודת המלך ישלטו המה בשונאיהם, וגם לא היו בהסכנה מצד שהעמים בעצמם יפרצו בם פרץ, אמר שבערים המוקפים עמדו חיל המלך לעזרתם וע"כ לא עשו אותם לימי משתה, רק היהודים הפרזים שהם היו בסכנה מצד שפרצו אויביהם להלחם בם וחיל המלך לא היה שם והיו בסכנה, ע"כ **רק הפרזים קבלו אותם לימי משתה ושמחה**, וע"כ קבלו עליהם לעשותם גם יו"ט, כי באמת כלל ישראל אסור להם לקבל עליהם ימים טובים חדשים ולאסרם בעשיית מלאכה שעוברים על בל תוסיף, אבל אחר שרק הפרזים קבלוהו נדונים כיחידים, שיכולים לקבל יו"ט על עצמם:

פסוק כ

השאלות:

מהו ויכתוב את הדברים, מה היו הדברים:

ויכתוב, אחר שראה מרדכי שהמוקפים לא קבלו עליהם ימי הפורים יען שלא ידעו תקפו של הנס, שגם הם היו באמת באותו היום בסכנה, כי פקודת המן עדיין לא נתבטלה והיתה עדיין בתקפה רק שהיה הנס שנפל פחד מרדכי על השרים והעלימו את האגרות

הראשונות, לכן הוכרח **לכתוב אליהם כל הדברים** בארוכה, והם הדברים שיבוארו בפסוק כ"ד כ"ה, וספר להם שהאגרות הראשונות לא נתבטלו, וגם הם היו בסכנה, והודיע הדברים האלה אל כלל היהודים:

פסוק כא

השאלות:

ולמה צוה לעשות יום י"ד וט"ו, וביחוד זה נפלא מאד, וכי מפני שבשושן לא נחו עד יום ט"ו, צוה שבג' הערים המוקפות חומה יעשה פורים בט"ו, ומה טעם יש בזה מה להן ולשושן, ואם עשה זה לכבוד עיר המלוכה היה לו לתקן שיהיה פורים בט"ו, וגם לא נודע מה כבוד יהיה בזה לשושן:

לקים, וע"פ המבואר למעלה ראה מרדכי לחלק בין הפרזים להמוקפים, שהפרזים יעשו בי"ד והמוקפים בט"ו, ויש בזה טעם נכון, כי הגזרה של המן שהיה להשמיד ולאבד את כל היהודים ביום אחד, בודאי לא היתה מוגבלת לאמר שאין להם רשות להרוג רק ביום י"ג ואם יותרו יהודים אשר לא יהרגו ביום י"ג יהיו לפלטה, כי מחשבת המן היה להכחידם מגוי עד שלא יזכר שם ישראל עוד, ובודאי היה הכונה שביום י"ג יתחילו להשמידם בכל מדינות המלך, וכ"ש אם יתראה אח"כ יהודי אשר יסתר ביום י"ג יהרגוהו גם אח"כ, וכן אם עיר אחת ישגבו בה היהודים ביום י"ג ולא יוכלו להאבידם בו ביום שהיתה הפקודה שיהרגום אח"כ עפ"ז אחר שבאו האגרות האחרונות אשר כתוב בם שיש רשות לישראל להרוג את צורריהם ביום י"ג, והרשות הזה היה נגבל רק על יום י"ג, כי לא היתה הפקודה שישמידו את כולם, והראיה שהלא אסתר ברצותה שהיהודים אשר בשושן יהרגו גם ביום י"ד, הוצרך המלך ליתן ע"ז דת חדש כמ"ש ותנתן דת בשושן, כי הדת הראשון לא היה רק על יום אחד, וממילא כשהגיע יום י"ד היו היהודים בסכנה גדולה, כי אחר שהפקודה הראשונה של המן לא נבטלה, ובה ניתן הרשות להרוג את היהודים גם אחר יום י"ג, ואם היו האויבים קמים עליהם להרגם, לא היו השרים יכולים להצילם וליתן להם תוקף ללחום באויביהם כי התוקף שלהם נשלם ביום י"ד ושמעתה פקודת המלך מצוה רק שאויבי היהודים ישלטו בם, לא המה בשונאיהם. ורק אחר שעבר יום י"ד וראו כי השרים העלימו הפקידה הראשונה לגמרי, ואויביהם לא הרימו יד אז נודע עיקר הנס, מעתה אחר שעשו הפורים ביום שנחו מאויביהם הנה כל המקופים לא נחו עד יום ט"ו, ולכן צוה שיעשו פורים ביום ט"ו, אבל הפרזים ששם לא היו השרים ולא נמצא כלל, והם בעצמם גברה ידם על שונאיהם היה נודע להם שעבר הסכנה מאתם

תיכף ביום י"ד, כי אחר שהתגברו בי"ג לא היו מפחדים עוד, ולכן תקן להם הפורים ביום י"ד:

פסוק כב

בימים אשר נחו, ר"ל כ"א יעשה הפורים ביום שנח מאויביו, הפרזים בי"ד והמוקפים בט"ו, כנ"ל ועתה מבאר למה צוה לעשות משתה ומשלוח מנות, אומר **והחדש אשר נהפך להם**, כי שני דברים נהפך להם בחדש הזה, א' מיגון **לשמחה**, וב' **מאבל ליום טוב**, ונגד השמחה יעשו ימי משתה ושמחה, ונגד היו"ט, שעתה לא יכול מרדכי לתקן שיעשו יו"ט, כי אסור לגזור על כלל ישראל יו"ט חדשים, תקן מתנות לאביונים, שזאת לא קבלו הפרזים מעצמם, כי תכלית היו"ט היה לפרוש בו מהבלי העולם לעבודת ה' ותורתו, וצוה נגד זה שיתנו צדקה שהוא ג"כ מצוה:

פסוק כג

השאלות:

משמע שקבלו שני דברים מה שהחלו לעשות ומה שכתב מרדכי והלא שניהם היו דבר אחד שיעשו ימי משתה ושמחה:

וקבל, עפ"ז מספר כל ישראל **קבלו** בין **מה שהחלו לעשות**, דהיינו הפרזים קבלו עליהם יום י"ד שהחלו לעשות בעצמם ובין **מה שכתב מרדכי אליהם** שהמוקפים יעשו בט"ו שהם לא עשו בעצמם:

פסוק כד

השאלות:

מדוע ספר פה כי המן בן המדתא כו' וזה כבר נודע וידוע, ולמה אמר חשב לאבדם והפיל פור להומם ולאבדם מוסיף להומם, ולמה הזכיר הפור:

כי המן, עתה ספר מה שכתב מרדכי ומוסב עמ"ש בפסוק כ' ויכתוב מרדכי, הודיע להם תוקף הנס וענינו, א. בל ידמו שהיה השנאה רק עבור שמרדכי לא השתחוה להמן ולא היתה מגעת לכלל האומה, לז"א **כי המן** מצד שהוא **אגגי** מזרע עמלק נטר איבת אבותיו, ומצד זה היה **צורר כל היהודים**, ורצה להכריתם בכלל, ב. כי גם המערכה היתה אז מתנגדת אל היהודים ועוזרת לרעתם, כי הוא לא **חשב** תחלה **רק לאבדם** שהוא לאבד צורת האומה ודתה כנ"ל, אבל בעת **שהפיל פור הוא הגורל** מצד המזל והמערכה של אותו החדש והיום **להומם** ג"כ ולהכחידם בהרג ואבדן:

פסוק כה

השאלות:

המפ' נדחקו על מלת ובבאה שחסר מי הבא ומהו עם הספר שאין לו ביאור:

ובבאה, עתה ספר איך מלבד שכבר היה הנס גדול מצד עצמו שהיה נגד המערכה והמזל, היה גדול גם ביום הוא, כי **בבואה** מוסב על המחשבה שהזכיר בפסוק הקודם עת באה מחשבת המן לפני המלך, היינו עת שנודע להמלך מחשבתו כי יעץ רעה, ולא השיב את הספרים הראשונים, רק **אמר עם הספר** שעם הספר בעצמו **ישוב מחשבתו על ראשו**, שע"י שהמלך לא יכול להשיב הספר הקודם, רק השאיר הספרים הראשונים וכתב ספרים אחרים, ועי"כ היה מוכרח לתלות את המן למען ייראו השרים פן יענשו גם המה, ולא יחושו להספרים הראשונים רק להאחרונים, ועפ"ז נודע להם כי הספרים הראשונים לא נבטלו, וממילא היה הנס בתקפו גם ביום י"ג אדר, כנ"ל:

פסוק כו

השאלות:

ומה הכונה בקריאת השם, וכפל ע"כ על כל דברי האגרת וכו' שאין לו באור:

על כן באר שהשם שקראו לימים האלה פורים, היה על שם הפור להיות לזכר לתקפו של נס שהשם פורים מורה עליו שפור המן נהפך לפורנו כי המזל היה אז נגד ישראל **ונהפך בהשגחת ה**, המשדד המערכות:

על כן מוסב למטה ור"ל **ועל כל דברי האגרת הזאת** שהודיע להם הכל בפרטות איך היה הנס בתקפו גם באותו יום כי ע"י האגרת נודע להם **מה ראו על ככה** וכל הענין בפרטות:

פסוק כז

השאלות:

מהו ולא יעבור, ומהו ככתבם וכזמנם:

קימו, לכן קימו וקבלו, א. שיהיה קבלת הפורים כולל גם לדורות הבאים אחריהם, ועז"א עליהם ועל זרעם, ב. ולא יעבור שלא ידמה לשאר גזרות שגזרו חכמים שב"ד אחר הגדול בחכמה ובמנין **יכול לבטל דברי ב"ד חברו**, אבל בזה התנו שלא יעבור ויתבטל בשום אופן, ג. **להיות עושין שני הימים** פרזים בי"ד ומוקפים בט"ו, ד. **וככתבם** בקריאת המגילה:

פסוק כח

והימים נזכרים ע"י קריאת המגילה, **ונעשים ע"י** משתה ושמחה ומשלוח מנות בכל דור ודור:

פסוק כט

השאלות:

למה כתבה אסתר שנית, ומהו כל תוקף, ומה היה האגרת השנית מה הוסיף בשנית על הראשונה:

ותכתוב, המבואר מזה כי אסתר רצתה שהמגלה הזאת תשאר בין הכתובים ועמדה ע"ז מחלוקת בין החכמים כי אסור להוסיף על כתבי הקודש וכמ"ש חז"ל במגלה ששלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות וחכמים לא רצו בתחלה, וכן נפל תלונה על קבלת הימים האלה לחק קבוע, שעוברים על בל תוסיף, ומצד זה הוצרכה אסתר להשתתף עם מרדכי וכתבה בתוקף המלכות אשר בידה **לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית**, הוא קיום האגרת בעצמו, כי אז שלחה את המגלה כמו שהיא עתה בידינו, מן ויהי בימי אחשורוש עד סופו, וכתבה אל החכמים שיקיימו את אגרת הזאת להיות דינו ככתבי הקדש:

פסוק ל

השאלות:

מהו דברי שלום ואמת:

וישלח ספרים דברי שלום ואמת, שלעומת שעמדה ע"ז מחלוקת כתבה דברים לעשות שלום בין החכמים ולבקש את האמת לפי ההלכה שדבריה נכונים:

פסוק לא

השאלות:

מהו דברי הצומות וזעקתם לא נודע מה הם הצומות האלה, וביחוד הלא כבר נזכר שקיימו וקבלו ומה היה צריך עוד בזירוז הזה:

לקיים, ונגד מה שהתלוננו על ימי הפורים שא"א להוסיף מועד מדעתו ולקבעו לחק עולם על ישראל, השיבה שאינו עובר על בל תוסיף רק אם מקבלו מצד דין תורה ורוצה להשוותם בכל עניניו כדין תורה, לא אם מקבלו מצד הנדר וכדומה (כמ"ש הרמב"ם (הלכות) ממרים), ולכן אמרה שלא יקבלום מצד דין תורה רק **כאשר קים עליהם מרדכי ואסתר** מצד הנדר לא זולת והביאו ראיה לזה ממה **שקימו וקבלו תחלה הארבעה צומות**, שהם מדברי קבלה, כמ"ש צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי (זכריה ח יט) והלא גם זה היא הוספה על דברי תורה, וקבלום עליהם כל ישראל, מבואר שיש רשות להוסיף גזרות כאלה מצד נדר לבד:

פסוק לב

השאלות:

מהו ומאמר אסתר קיים שאין לו באור:

ומאמר ע"פ מאמרי אסתר אלה וטענותיה שכתבה אל חכמי הדור ההוא, **נתקיים דברי הפורים האלה**, הסכימו אליה להחזיק בהפורים ולעשותו חק עולם, וזאת שנית **ונכתב בספר** שהסכימו שיכתב בספר ותהיה המגלה הזאת בכלל כתבי הקדש, שע"ז היה מחלוקת תחלה בין החכמים ועתה נתקיים והסכימו לדברי אסתר:

פרק י

פסוק א

השאלות: למה שם מס, ולמה מספרו פה:

וישם, מספר איך הצליח מרדכי בהנהגתו בעניני המלוכה שכבש מדינות רבות בחיל המלך עד ששם המלך מס על כל הארצות הסמוכים אל מלכותו:

פסוק ב

השאלות:

ומה ענין להמגלה תקפו וגבורתו של אחשורוש:

וכל מעשה תקפו שעשה ע"י הנהגת מרדכי ואיך עי"כ **גדלו המלך** מבואר בספר דברי הימים:

פסוק ג

עד שמרדכי נשאר בתקפו ולא נשבתה הצלחתו, צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה (תהילים ל"ז:כ"ט) והגם שהי' משנה על כל המדינה וממונה על היהודים בפרטות, מ"מ **היה רצוי לרוב אחיו**, כי היה בכל עניניו **דורש טוב לעמו**, ולא התנהג עמם בתוקף וחזקה רק בשלום ובמישור: